

Pr. asist. drd. Constantin I. Oancea

**PREDICA DE PE MUNTE
(COMENTARIU LA EVANGHELIA
DUPĂ MATEI 5, 13-48)**

După ce Mântuitorul Hristos expune condițiile de intrare în Împărăția lui Dumnezeu, vorbește despre rolul Apostolilor în lume, despre responsabilitatea ce le revine în lucrarea pe care aveau să o desfășoare în numele Lui, evidențiind în continuare, care este și-n ce constă noua dreptate pretinsă de El. De asemenea, ca Fiul al lui Dumnezeu, Își precizează atitudinea față de lege și profeți. Atitudinea Lui este aceea de „plinire“ și desăvârșire, nicidecum de opoziție. Acest lucru rezultă din paralela pe care o face între câteva porunci ale legii tălmăcite și practicate de poporul iudeu și adevăratul sens dat de Mântuitorul. Aparenta opoziție dintre lege și învățătura Evangheliei este dată de falsă interpretare și aplicare a acestei legi și viața nouă cerută de Hristos Domnul.

Rolul Apostolilor în lume

Apostolii sunt trimiși să desfășoare activitatea de convertire a oamenilor la Dumnezeu, în numele lui Hristos. Pentru a accentua responsabilitatea misiunii desfășurate de Apostoli în lume, spune:

„Voi sunteți sarea pământului; dacă sarea se va strica, cu ce se va săra? De nimic nu mai e bună, decât să fie aruncată afară și călcată în picioare de oameni“ (Matei 5, 13).

„Bună este sarea; dacă însă sarea își pierde puterea, cu ce o veți drege? Aveți sare intru voi și trăiți în pace unii cu alții“ (Marcu 9, 50).

„Bună este sarea, dar dacă și sarea se va strica, cu ce va fi dreasă?! Nici în pământ, nici în gunoi nu este de folos, ci o aruncă afară. Cine are urechi de auzit să audă“ (Luca 14, 34-35).

În urma păcatului strămoșesc, lumea ajunge tributară diavolului și planează asupra ei pericolul pieirii. Pentru salvarea ei, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat, a „propovăduit *Evangelhia Împărăției cerurilor*“ (Matei 4, 17, 23; Marcu 1, 14; Luca 4, 43 etc.) a pățimit primind moarte pe cruce, a înviat, S-a înălțat la ceruri, șade de-a dreapta Tatălui, de unde L-a trimis pe Duhul Sfânt asupra Sfinților Săi Ucenici și Apostoli, întemeind Biserica Sa (Fapte cap. 2; Matei 16,18). Biserica este Împărăția pământească a lui Dumnezeu, cadrul mântuirii oamenilor, în care este prezent Hristos până la sfârșitul veacurilor (Matei 28, 20), unde El Însuși lucrează ca Mântuitor, prin Apostolii Săi și urmașii acestora. Un moment deosebit din activitatea lui Iisus îl constituie și alegerea Apostolilor. Aceasta are loc cu puțin timp înainte de a ține cuvântarea Sa numită „Predica de pe Munte“ (Matei 5-7) Astfel, din mijlocul ucenicilor Săi, alege 12 Apostoli (Matei 4, 18-22), pe care îi va trimite la momentul oportun în lume (Matei 28, 19; Marcu 16, 15; Ioan 20, 21 etc.), spre a restaura omenirea căzută în păcate, după cum rezultă din textul de care ne ocupăm (Matei 5,13-16; Marcu 9, 50; Luca 14, 34-35). După ce expune principiile de bază ale Împărăției Sale, Domnul le face cunoscut că sunt chemați să desfășoare în lume o misiune deosebit de importantă. De aceea, le spune „voi sunteți sarea pământului!“. Sarea se extrage din pământ. De obicei, sarea este curată și mai rar amestecată cu pământ (sare neagră), ea are proprietatea de a feri bucatele de alterare și de a le da gust. Ca și sarea, Apostolii au rolul de a feri omenirea de stricăciunea păcatului și de a o face să înțeleagă mai bine care este calea adevăratei mântuiri și fericiri pe care trebuie să meargă.¹ Apostolii, ca mesageri ai lui Hristos, au de arătat lumii care-i rostul omului pe pământ. Ei îi vor chema pe oameni să-I urmeze Mântuitorului Hristos, prin adevărata împlinire a Poruncilor dumnezeiești, cale sigură de dobândire a Împărăției lui Dumnezeu, și-i vor lumina, călăuzi, apăra și păstra, prin exemplul personal, pe această cale.

Prin cuvintele „voi sunteți sarea pământului“, a arătat că toată omenirea este alterată și bolnavă de păcate. De aceea, Hristos cere ucenicilor Săi să îndeplinească virtuțile Fericirilor, că ele sunt necesare și folositoare pentru purtarea de grijă a sufletelor mulțimilor. Omul blând, îngăduitor, milostiv

1. Dr. Vasile Gheorghiu, *Sfânta Evanghelie după Matei cu comentariu*, Cernăuți, 1925, p. 208.

și drept nu mărginește numai la el faptele sale bune, ci face ca aceste bune izvoare să se reverse și spre folosul celorlalți. Și iarăși, omul curat cu inima, făcător de pace și prigonit pentru adevăr își pune viața în slujba folosului obștesc al lumii.²

Apostolii, spre deosebire de prorocii Vechiului Testament, nu sunt trimiși la un singur popor, ci la toate neamurile (Matei 28-19). „*În toată lumea și la toată făptura*“ (Marcu 16-15), pentru ca prin învățătură și prin muștrări să-i întărească pe cei moleșiți, adică desfrânați, ca să nu nască viermii cei neadormiți: de aceea nu trebuie să renunțe la saramura muștrărilor, chiar de vor fi ocărăți sau chiar prigoniți,³ spune Sf. Teofilact al Bulgariei.

Apostolii au misiunea de „a săra“ numai ceea ce fusese mai înainte reînnoit, ceea li se încredințase și scăpase de mirosul cel greu al putreziciunii, ținând-o și păstrând-o în prospețimea pe care o primise de la Stăpânul. A scăpa de putreziciunea păcatelor este lucrarea lui Hristos; dar a nu se mai întoarce la putreziciunea aceea este lucrarea sârguinței și nevoinței ucenicilor,⁴ explică Sf. Ioan Gură de Aur. În această lucrare, Apostolii trebuie să fie foarte înțelepți și pricepuți în a-i păstori pe cei încredințați, deoarece în mâinile lor stă mântuirea acelora. Trebuie să aibă atâta belșug de virtute, pentru ca de folosul ei să se bucure și ceilalți oameni. Prin numirea de „sarea pământului“, Hristos le spune că rolul lor este capital: „Dacă ceilalți oameni se strică, pot prin voi să se mai întoarcă la starea lor de mai înainte; dar dacă voi vă veți strica, împreună cu voi veți pierde și pe ceilalți“. De aceea îi atenționează asupra pericolului ce s-ar ivi în cazul în care nu ar stăruii și nu ar fi fermi în misiunea lor: „*Dacă sarea se va strica, cu ce se va săra?, de nimic nu mai e bună, decât să fie aruncată afară și călcată în picioare de oameni*“ (Matei 5, 13). Se știe că sarea nu se extrage numai din pământ, ci și pe alte căi, cum ar fi: fierberea apei minerale sărate sau utilizarea apei sărate din Marea Moartă. Această sare era de multe ori de o calitate inferioară, conținând și corpuri străine, din care cauză se dizolva și nu mai putea fi folosită pentru condimentarea alimentelor⁵ și, desigur, era

2. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1994, p. 184

3. Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfințelor Evanghelii de la Matei și Marcu*, București, 1998, p. 34.

4. Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 185.

5. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 208.

aruncată la gunoi. „Ceilalți oameni, de ar păcătui de mii de ori, pot dobândi iertare. Dar dascălul, dacă păcătuiește, este lipsit de orice apărare și va primi și cea mai mare pedeapsă”,⁶ spune Sf. Ioan Gură de Aur.

Apostolii să nu se teamă atunci când sunt vorbiți de rău, ci când s-ar arăta fățarnici, deoarece atunci se vor strica și vor fi călcați în picioare. Dacă vor rămâne la gust cum e sarea, deși vor fi denigrați, să se bucure. Așa este lucrarea sării: să muște și să pricinuiască dureri celor răi. Apostolii răbdând vorbirea de rău din partea lumii dovedesc tărie.⁷ La Sfântul Evanghelist Marcu se spune: „Că fiecare om va fi sărat cu foc, după cum orice jertfă va fi sărată cu sare. Bună este sarea; dacă însă sarea își va pierde puterea, cu ce o veți drege? Aveți sare întru voi și trăiți în pace unii cu alții” (Marcu 9, 49-50). De aici se desprinde învățătura că, „fiecare om trece prin focul încercării, adică cei care-L urmează pe Iisus cu adevărat vor fi încercați prin focul jertfei, al lepădării și negării de sine, al pătimirii, așa și cum fiecare jertfă se condimentează cu sare ca să fie plăcută lui Dumnezeu (Levitic 2, 13). Sarea cu care se condimentează ucenicul este duhul jertfirii de sine și al lepădării totale de sine, pentru a-i sluji pe oameni după modelul lui Iisus Care slujește omenirea prin Jertfa de pe cruce”. Prin urmare, ucenicii lui Hristos trebuie să aibă duhul jertfei și al slujirii, după exemplul Fiului Omului (Marcu 8, 31; 9, 31), făcând să dispară orice dispută între ei cu privire la vreo întâietate sau mărime lumească (Marcu 9, 34). Dacă însă vor pierde duhul jertfei⁸, pericolul iminent al căderii și al compromisului în contactul cu lumea coruptă va fi inevitabil, atunci situația lor va fi deplorabilă, „vor fi disprețuiți de lume și călcați în picioare”⁹. Așadar, precum fără sare, nici pâinea, nici mâncarea nu se pot mânca, tot astfel, fără de învățătura și predania apostolească, tot sufletul este prost și fără de minte și nu este plăcut înaintea lui Dumnezeu. Să se găsească și să fie în noi sărurile, adică cuvintele dumnezeiești și mântuitoare, pe care de le vom disprețui, vom fi lipsiți de minte și de înțelegere și întru totul fără de niciun folos,¹⁰ afirmă Sf. Chiril al Alexandriei. A-ți asuma misiunea de ucenic al lui Hristos într-o lume coruptă

6. Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 185.

7. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 208.

8. Ioannis Karavidopoulos, *Comentariu la Evanghelia după Marcu*, București, 2005, p. 240.

9. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 209.

10. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Sfânta Evanghelie de la Luca*, Oradea, 1998, p. 207-208.

de păcat înseamnă a-ți lua crucea, a te jertfi pentru slujirea semenilor. În această calitate vor fi ca un reper moral pentru oameni, îi vor lumina ca o făclie prin exemplul personal și-i vor păzi în deplină siguranță ca o cetate bine situată și întărită, greu accesibilă inamicului. De aceea, Apostolii sunt chemați să lumineze lumea cu cuvântul, prin predicarea Evangheliei, și cu fapta, prin trăirea celor propovăduite. Acestea le vor face numai spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea oamenilor, de aceea Mântuitorul le mai spune: *„Voi sunteți lumina lumii; nu poate o cetate aflată pe vârful de munte să se ascundă. Nici nu aprind făclie și o pun sub obroc, ci în sfeșnic și luminează tuturor celor din casă. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri“* (Matei 5, 14-16; Marcu 4, 21-22; Luca 8, 16-17; 11, 33). Aici, Domnul nostru nu a zis numai: „Ca ei să vadă faptele voastre bune“, ci a adăugat și „să slăvească pe Tatăl vostru, Care este în cer“, vrând să înțelegem că ucenicii Domnului prin faptele bune nu au drept scop mulțumirea oamenilor, ci adorarea lui Dumnezeu, adică Dumnezeu poate fi preamărit întru ei.¹¹ „Scopul special al vieții creștine este, mai presus de toate, să placă lui Dumnezeu prin supunere față de voia Sa, iar apoi să-i determine pe cei care văd faptele bune să-L slăvească pe Dumnezeu, cu alte cuvinte, să fie aduși la Dumnezeu“.¹² Menirea Apostolilor este să lumineze popoarele cu lumina adevărului pe care-l cunosc și-l mărturisesc și să le reînvioreze cu căldura credinței lor, pentru ca ele să renunțe la faptele rele, roade ale minții întunecate și să se avânte cu dragoste spre împlinirea faptelor bune și plăcute lui Dumnezeu. Pentru a obține aceste rezultate, Apostolii trebuie ca, pe lângă cuvântul care-l mișcă pe om în sufletul său, să dea ei înșiși exemplu prin viața lor, fiindcă se știe că numai faptele pot convinge la fapte. „Verba movent, exempla trahunt“, zice un proverb latin. Domnul voind să-i facă pe ucenicii Săi să înțeleagă că au datoria să realizeze numai fapte bune, căci după ele se vor orienta toți cei care le vor asculta propovăduirea, le zice: *„Nu poate să se ascundă cetatea din vârful muntelui“*. El îi aseamănă cu o cetate zidită pe vârful de munte. Cele mai puternice cetăți se zideau pe culmea unui deal sau a unui munte abrupt, ceea ce le făcea să fie greu accesibile.

11. Fericitul Augustin, *Predica de pe munte a Domnului nostru Iisus Hristos*, Sibiu, p. 46.

12. Arhiepiscopul Dimitri, *Împărăția lui Dumnezeu - Tâlcuire duhovnicească la Predica de pe munte*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 35.

bile inamicului și ușor de apărut, iar cetățenii se simțeau mai în siguranță. Totodată, fiind construite pe vârful de munte, aveau un orizont larg și erau expuse privirilor și luate ca reper de către trecători. Întocmai și Apostolii, ca păstori spirituali ai credincioșilor, deținători ai unei adevărate și vaste cunoștințe acumulate la „școala Duhului Sfânt“, vor ști ce și cum trebuie să lucreze la răspândirea Evangheliei Împărăției și, totodată, nu-și vor putea ascunde faptele lor de privirile oamenilor, ci toți vor căuta la ceea ce fac și se vor orienta ca atare.¹³ De aceea, Domnul îi sfătuiește să viețuiască fără prihană pentru a nu sminti pe nimeni,¹⁴ să nu dezamăgească, să fie într-adevăr „lumină“ spre a-i lumina prin Evanghelie la o viață nouă și să fie puternici precum cetățile din vârful muntelui, pentru a le oferi oamenilor siguranța mântuirii. Toți cei care se vor converti în urma misiunii Apostolilor trebuie să devină, la rândul lor, „lumină și cetate“ pentru semenii lor. Apostolii, ignorați în țara lor, vor deveni cunoscuți în întreaga lume prin faptele lor și, precum cetatea de pe vârful muntelui nu se poate ascunde, la fel nu poate fi ascunsă și trecută sub tăcere propovăduirea Evangheliei. Deși prigonii și defăimați, predica lor va lumina lumea întregă.¹⁵ După cum cetatea din vârful muntelui este greu accesibilă dușmanilor, tot astfel și Apostolii, datorită înălțimii și tăriei vieții lor sfinte, vor rezista ispitelor de tot felul și atacurilor tuturor prigonitorilor. Deși vor avea multe dificultăți create de adversarii noii credințe, totuși, Apostolii nu trebuie să capituleze în fața lor. Ei nu vor mai putea ascunde învățătura primită de la Mântuitorul Hristos, ci o vor vesti, căci lumina dacă se aprinde, nu se aprinde pentru a fi pusă sub obroc.¹⁶ Prin doagele acestui vas, razele luminii nu pot străbate.¹⁷

Hristos le spune ucenicilor Săi: Eu am aprins lumina; grija voastră este ca lumina să rămână aprinsă nu numai pentru voi, ci și pentru cei ce se vor bucura de strălucirea ei și vor fi conduși la adevăr.¹⁸ Lumina, adică învățătura propovăduită și trăită de Apostoli, trebuie să lumineze înaintea oamenilor, adică să-i facă să înțeleagă și să primească Evanghelia Domnului

13. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 209-210.

14. Sfântul Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 34.

15. Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 186-187.

16. *Obroc* sau *oboroc* = măsură de capacitate de 44 sau 22 ocale, folosită în trecut; vas mare de formă cilindrică, larg la gură, făcut din scoarță de tei, care servește ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru păstrarea și transportul acestora.

17. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 210.

și să o trăiască la rândul lor, mulțumind totodată adevăratului Dumnezeu Care, numai prin Hristos, devine Tatăl lor Cel din ceruri. Domnul le precizează: Dumnezeu este „Tatăl vostru Cel din ceruri“, adică al Apostolilor Săi, dar și al celor ce vor crede prin ei.¹⁹ De asemenea, prin convertire la lumina și viața Evangheliei, oamenii renunțând la zeii lor falși, la idoli, Îl vor recunoaște și-L vor slăvi pe adevăratul Dumnezeu. Aceștia nu ar fi ajuns să-L slăvească pe Dumnezeu, dacă nu ar fi fost luminați de predica și viața exemplară a Apostolilor. Astfel, cei convertiți la Hristos devin fii după har ai adevăratului Dumnezeu, ca și Apostolii, cu posibilitatea de a-I se adresa în rugăciuni cu apelativul: „Tată“. Rugăciunea „Tatăl nostru“ confirmă deosebita cinste de care se bucură toți cei care-L primesc pe Hristos (Matei 6, 9). Prin rugăciunea „Tatăl nostru“, Mântuitorul nu numai că îi înfrățește pe oameni, dar mai mult, îi înfrățește cu El Însuși, ceea ce-i obligă să fie lumina lumii, după exemplul Său, fiindcă a spus despre Sine: „*Eu sunt Lumina lumii*“ (Ioan 8, 12; 9, 5) și i-a chemat să-L urmeze (Marcu 8, 34; Matei 10, 38; 16, 24; Luca 9, 23; 14, 27). La aceste îndemnuri au răspuns cu „ascultare și iubire, printr-o convertire profundă a inimii“²⁰, sfinții, propovăduitorii și mărturisitorii Bisericii, care au convins mase largi de oameni să părăsească viața păcătoasă și să vină la Hristos, contribuind astfel la extinderea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ - Biserica.

Atitudinea Mântuitorului față de Legea mozaică (Matei 5, 17-20)

După ce Domnul Hristos expune principiile călăuzitoare pentru cei ce voiesc să facă parte din Împărăția cerurilor, principii care depășesc limitele impuse de Legea mozaică, ține să precizeze²¹ în fața cărturarilor și fariseilor: „*Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau prorocii; nu am venit să stric, ci să plinesc*“ (Matei 5, 17). Prin aceasta fixează atitudinea Sa, ca Fiu al lui Dumnezeu, față de lege și profeți. O atitudine de împlinire și de desăvârșire, nicidecum opoziție. Pentru Mântuitorul, adevărurile Vechiului Testament, descoperite de Dumnezeu, sunt absolut valabile. Ele au fost un

18. Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 187.

19. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 211.

20. Arhiepiscopul Dimitri, *op. cit.*, p. 38.

21. *Ibidem*, p. 211

pedagog care să pregătească poporul iudeu pentru primirea lui Mesia (Gal. 3, 24). Domnul nostru Iisus Hristos urmează pe aceeași linie a descoperirii divine desăvârșind-o. El plinește legea, prin adevărata trăire a ei și prin aprofundarea și desăvârșirea ei. El și-a precizat această atitudine din două motive: 1. Mântuitorul Își desfășoară activitatea în mijlocul fiilor legii. În sufletul acestora nu era permis să rămână vreun dubiu asupra cuvintelor Evangheliei. 2. Nevoia de a respinge acuza fariseilor că el este potrivnic legii, acuză care ar fi putut prinde teren în sufletul celor slabi.²²

El vrea să spună celor ce-L învinuiau că strică legea și profeții, că cei ce-L ascultă și Îl urmează nu se fac vinovați de încălcarea legii.²³ El a venit să plinească legea. În primul rând, toate pe care le-au spus despre El profeții s-au împlinit în El. De aceea și Evanghelistul adeseori spune: „Ca să se împlinească ceea ce s-a zis prin prorocul“. Și, într-adevăr, a respectat poruncile legii²⁴ începând cu tăierea-împrejur, la 8 zile după naștere, închinarea la templu, la 40 de zile, frecventarea Templului din Ierusalim, la marile sărbători etc. „Respectând poruncile legii, Iisus a dezvăluit adevăratul ei spirit și adevărata ei semnificație și a desăvârșit-o“.²⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că Hristos a plinit²⁶ legea în trei chipuri:

1. Nu a călcat nimic din cele arătate de Lege, după cum reiese din cuvintele:

a. către Ioan Botezătorul: „*Lasă acum, că așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea*“ (Matei 3, 15);

b. către iudei: „*Cine dintre voi Mă vedește de păcat?*“ (Ioan 8, 46);

c. către ucenici: „*Căci vine și stăpânitorul acestei lumi și el nu are nimic în Mine*“ (Ioan 14, 30), iar profetul Isaia (53, 9) spusese: „*Cu toate că nu săvârșise nicio nedreptate și nici înșelăciune nu fusese în gura Lui*“.

2. A împlinit Legea și prin noi: „*Hristos a osândit păcatul în trup*“ (Romani 8, 3-4), pentru ca îndreptarea legii să se împlinească în noi, care nu umblăm după trup. Legea urmărea să facă pe om drept; dar nu putea că era slabă, venind însă Hristos și aducând un nou fel de dreptate, acela prin credință, a întărit voința legii; și ce nu a putut legea prin litera ei, aceea a

22. N. Nicolaescu, *Studiul biblic al Noului Testament*, curs dactilografiat, p. 186.

23. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 211.

24. Sfântul Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 35.

25. Ahiepiscopul Dimitri, *op. cit.*, p. 39.

săvârșit Hristos prin credință.

3. Al treilea chip prin care Hristos a împlinit legea este că noile Sale legi nu desființau legile de mai înainte, ci le întăreau, le desăvârșeau. Pentru că *a nu te mânia* nu desființa porunca de *a nu ucide*, ci o desăvârșea, îi dădea mai multă tarie.²⁷

Prin lege și profeți se înțelegea, de obicei, Scriptura Vechiului Testament (Matei 7, 12; 11, 13; 22, 40; Luca 16, 16; 20, 31; 24, 27; Fapte 13, 15; 24, 14; 28, 23 Romani 3, 21 etc.). Mai târziu, s-au adăugat la lege și profeți și cărțile mai noi, sub numele de scrieri (sfinte). Domnul nu zice legea și profeții, ci legea sau profeții, eliminând părerea că El ar accepta o parte a Scripturii Vechiului Testament și ar respinge pe cealaltă. Aceasta întrucât atunci, samarinenii recunoșteau doar legea (cărțile lui Moise), și le respingeau pe celelalte și pentru că chiar El a fost acuzat că este samarinean (Ioan 8, 48). Mântuitorul a respectat atât legea care cuprinde: legi morale, ceremoniale, juridice și în legătură cu ele istoria neamului omenesc și în special, a poporului israelitean, de la început și până la moartea lui Moise; cât și „profeții“ în care sunt cuprinse: istoria poporului ales, de la intrarea sa în țara Canaanului și până la întoarcerea sa din captivitatea Babilonului și restaurarea statului și a Templului din Ierusalim. Tot din cărțile profeților aflăm că bărbați inspirați de Dumnezeu fac comunicări cu privire la venirea lui Mesia și împărăția pe care o va întemeia. Domnul a venit ca să împlinească în persoana Sa profețiile mesianice, dovedind prin viața și activitatea Sa că toate câte s-au profețit despre Dânsul se adevăresc (Luca 24, 27; 24, 44) și că aduce omenirii, de fapt, toate acele binecuvântări de care era însetat sufletul scriitorilor Vechiului Testament.²⁸ Tot ceea ce a prevăzut Scriptura Vechiului Testament se va împlini negreșit: „*Că adevărat zic vouă: înainte de a trece cerul și pământul, o iotă sau o cirtă din lege nu va trece, până ce se vor face toate*“ (Matei 5, 18). Aici arată că lumea trece și se schimbă. Dar cât va fi lumea, nici cea mai mică slovă din lege nu va trece, „fiindcă și cele mai mici semne sunt purtătoare de sens“.²⁹ Unii zic că *iota* și *cirta* sunt cele 10 porunci ale legii. Alții că este crucea. Că *iota* este brațul înalt al

26. Verbul *a plini* are, pe de o parte, înțelesul de a adevăra, a face ca o profeție să devină realitate (Matei 1-22, 2-17), iar pe de altă parte, înțelesul de a face, săvârși, a întregi, a completa, a duce până la capăt, a desăvârși, cf. *Biblia*, 2001, p. 1465.

27. Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 198-199.

28. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 212-213.

crucii, iar *cirta* cel pus de-a curmezișul. Deci, spune că cele ce s-au zis pentru cruce se vor împlini³⁰. Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă: „Este cu neputință ca legea să rămână neîmplinită, ci chiar cea mai mică poruncă a ei trebuie împlinită. Lucrul pe care l-a făcut Însuși Hristos este că a observat legea cu cea mai mare scumpătate. În aceste cuvinte ne mai lasă să înțelegem că întreaga lume se va schimba... și că în chip drept introduce în lume un alt fel de viațuire, de vreme ce întreaga creație avea să fie schimbată, neamul omenesc avea să fie chemat spre o altă patrie și să se pregătească pentru o viață mai înaltă”³¹.

Este absolut necesară împlinirea amănunțită a legii, fiindcă ea deschide calea către Hristos care este plinirea legii sau sfârșitul legii. Domnul face mențiune de litera *iota*³² și de *cirtă*³³.

Din spusele Mântuitorului rezultă că El cunoaște foarte bine legea, în cele mai mici amănunte și, totodată, stă mai presus de veacuri și garantează cu persoana Sa pentru împlinirea ei³⁴. Hristos Mântuitorul este exemplu în acest sens: dacă El respectă legea, la fel trebuie să facă și cei ce voiesc să fie ucenici ai Săi. După ce accentuează natura trainică a legii și necesitatea împlinirii ei în întregime, deoarece preceptele ei morale nu sunt relative în timp și spațiu, ci sunt absolute fiindcă sunt de la Dumnezeu, pentru a arăta că respectarea neschimbată a lor este o condiție a dobândirii Împărăției cerurilor³⁵, spune mai departe: „Deci, cel ce va strica una din aceste porunci foarte mici și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în Împărăția cerurilor; iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în Împărăția cerurilor” (Matei 5, 19).

29. Fericitul Augustin, *op. cit.*, p. 49.

30. Sfântul Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 35.

31. Sfântul Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 201.

32. În alfabetul de atunci al evreilor, litera *iota* y (yod) trebuie să fi fost cea mai mică literă.

33. Tot în alfabetul ebraic, cele mai multe litere se deosebeau unele de altele prin forma deosebită a colțurilor, astfel: h, ș, d, și x, b, k etc. Aceste părți mici distinctive din literă se numeau *cirte* (κεραι,α) și cum în limba ebraică veche cuvintele se scriau numai cu radicalele consonantice fără vocale, s-ar fi putut întâmpla ca oarecine citind greșit vreo literă să creadă că are de a face cu alt cuvânt și astfel s-ar fi schimbat și sensul propoziției. Cf. dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 214.

34. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 214.

35. Ahiepiscopul Dimitri, *op. cit.*, p. 39-40.

Mântuitorul afirmă neschimbabilitatea învățaturii Sale. Învățătura Sa este Evanghelia împărăției, adică legea desăvârșită. La această lege desăvârșită se referă Domnul³⁶, pentru că respectarea ei condiționează intrarea în Împărăția cerurilor, iar nu la Legea veche care a avut rolul de călăuză către Hristos (Galateni 3, 24). Dacă s-ar fi referit la legea Vechiului Testament, ca necesară pentru mântuire, ar fi spus aceasta în mod clar și atunci venirea Lui ar fi fost de prisos³⁷. Dar El leagă învățătura Sa de Împărăția cerurilor. Vorbind de respectarea „poruncilor foarte mici“, El are în vedere aici poruncile noi pe care avea să le dea și le numește „foarte mici“, din smerenie, deși ele sunt mari și înalte. Prin aceste „porunci foarte mici“ înțelegem cele spuse de Mântuitorul: *să nu te mânie, să nu te uiți cu gând de desfrânare la o femeie etc.* spre deosebire de: *să nu ucizi*, care ar fi foarte mari, având în vedere săvârșirea lor efectivă. Se interzice și intenția de a păcătui, nu numai păcatul. Dacă cineva, din comoditate, ar socoti și ar învăța pe alții că nu este păcat să te mânie sau să privești o femeie cu gând de desfrânare sau să ai alte intenții spre diferite păcate, rămânând doar la stadiul de intenție, se înșală. Acesta *se va chema foarte mic în Împărăția lui Dumnezeu*, ceea ce înseamnă, după opinia Sfinților Părinți, iadul sau osânda. Căci cuvântul „împărăție“ nu se referă doar la desfătarea de bunătățile cele veșnice, ci și la timpul învierii și venirii Lui celei înfricoșătoare. „*Cel ce le va face și astfel va învăța acela mare se va chema*“, aici se referă la cel ce se dă exemplu de respectarea poruncilor și care învață și pe alții să le urmeze întocmai. Prin urmare, omul nu trebuie să fie de folos numai lui, ci și altora. Nu-i suficient să faci numai tu, ci să înveți și pe alții și nici să-i înveți pe alții, iar tu să nu faci. Săvârșește tu mai întâi fapte bune, și așa treci la purtarea de grijă a celorlalți! Cine le împlinește desăvârșit și pe una, și pe alta, *mare se va chema în Împărăția cerurilor*.³⁸ Pentru accederea în Împărăția cerurilor, eforturile ucenicilor și credincioșilor lui Hristos trebuie să fie desăvârșite. Mântuitorul nu este de acord cu modul cum fariseii și cărturarii împlinesc legea. Aceștia se considerau drepti înaintea lui Dumnezeu, dacă respectau ceea ce porunca sau oprea legea. Însă această dreptate era numai una externă, formală, față de litera legii, care nu produce nicio schimbare în sufletul

36. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 35.

37. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 215.

38. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 201-202.

omului³⁹. De aceea spune: „*Că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în Împărăția cerurilor*“ (Matei 5, 20). Mântuitorul are în vedere transformarea interioară a omului, căci Împărăția lui Dumnezeu se zidește înlăuntrul omului (Luca 17, 21), iar în afară se manifestă prin faptele bune, că Domnul numește dreptate toată fapta bună⁴⁰ sau toate virtuțile⁴¹. Pentru ca Împărăția lui Dumnezeu să ia ființă în inima omului, nu-i suficientă doar observarea formală, literală a preceptelor Vechiului Testament, după modelul cărturarilor și fariseilor, ci respectarea lor după cum învață Hristos.⁴²

Descoperirea adevăratului sens al legii

În continuare, Domnul nostru Iisus Hristos ilustrează noua dreptate sau aplicarea desăvârșită a Legii vechi, în cinci exemple. Aceasta se arată printr-o paralelă între câteva porunci principale ale legii, tălmăcite și aplicate practic de poporul iudeu, și adevăratul sens al acestor porunci divine, argumentat de descoperirea Mântuitorului. Din această paralelă rezultă o deosebire de fond între evlavia fariseică și cea pretinsă de Mântuitorul celor care vor să-i urmeze. Deci, nu este un contrast între Legea lui Dumnezeu dată prin Moise și Evanghelia lui Hristos, ci între falsă tălmăcire și trăire a acestei legi și viața cea nouă cerută de Mântuitorul⁴³. Domnul a vrut să arate că legile Sale nu sunt potrivnice legilor Vechiului Testament, ci sunt întru totul de acord cu ele și adăugirea făcută de El are drept scop mai buna lor păzire, spune Sfântul Ioan Gură de Aur.⁴⁴

Astfel, începe cu porunca a 6-a din Decalog: „*Ați auzit că s-a zis celor de demult: «să nu ucizi»; iar cine va ucide vrednic va fi de osândă*“ (Matei 5,21; cf. Ieș. 20,13; Deut. 5,17; Lev. 24,17). Deși tot El a dat această poruncă, totuși vorbește impersonal. Dacă ar fi spus: *Ați auzit că am zis celor de demult*, cuvintele Sale ar fi fost primite cu greu și i-ar fi revoltat pe ascultători. De asemenea, dacă ar fi spus: *Ați auzit că s-a zis celor de demult de Tatăl Meu*, și ar fi adăugat: *iar Eu vă zic*, îndrăzneala ar fi părut și mai mare. Așa

39. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 216.

40. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 36.

41. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 203.

42. Fericitul Augustin, *op. cit.*, p. 51.

43. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 186.

44. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 204-205.

că vorbește neindicând vreo persoană, urmărind numai un singur lucru: să arate că a venit timpul potrivit pentru aceste porunci. Prin cuvintele: *că s-a zis celor de demult*, arată că a trecut mult timp de când au primit iudeii această poruncă și că este vremea ca ei să se îndrepte spre îndeplinirea unor porunci mai înalte⁴⁵. Porunca „*să nu ucizi*“ era foarte clar și precis formulată. Ea se găsește atât într-o formulare negativă și lipsită de sancțiuni (Ieș. 20, 13; Deut. 5, 17), cât și într-una afirmativă prevăzând și sancțiuni (Ieș. 21,12; Lev. 24, 17): *De va lovi cineva pe un om și acela va muri, să fie dat morții*, deci este vrednic de judecată. Pentru aplicarea pedepselor împotriva celor care încălcau legea erau instituite tribunale locale. Aceste tribunale făceau constatarea faptei și în cazul săvârșirii cu premeditare, pedeapsa era capitală, uciderea; dacă ar fi fost fără intenție, își găsea salvarea la altarul templului din Ierusalim sau în vreo cetate de scăpare, în care putea trăi până la moartea arhiereului în funcțiune, când urma o amnistie generală.⁴⁶ Cel care încălca legea nu se mai putea numi fiu al legii. Rabinii, în interpretarea și aplicarea practică a acestei porunci, printr-un adaos ulterior, i-au schimbat sensul natural, căci zice talmăcirea: „*Să nu ucizi, căci ucigașul este vinovat judecării*“, cu alte cuvinte, nu numai că ucigașul nu cade din calitate să de fiu al legii, ci e pasibil de o pedeapsă omenească ispășitoare, pe care o poate da cel mai mic for judiciar iudaic. Crima, astfel, este redusă la o faptă de mai puțină gravitate. De aici, observăm că Mântuitorul, pornind de la lege, are în vedere talmăcirea și aplicarea ei practică, care i-a schimbat sensul. De ce aceasta? Fiindcă valoarea practică a unei porunci, oricât de bună ar fi ea, este în funcție de aplicarea ei în viață, de respectarea ei. Numai aceasta este în măsură să schimbe viața. De aceea și spune Domnul: „*Ați auzit că s-a zis celor de demult*“ (Matei 5,21) și nu spune: „*Scris este în lege*“. În opoziție cu această interpretare și aplicare eronată, El dă sensul adevărat al poruncii Vechiului Testament, clădit și pe o motivare psihologică, zicând: „*Eu însă vă spun: că oricine se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă; și cine va zice fratelui său: netrebnicule, vrednic va fi de judecata Sinedriului;*⁴⁷ *iar cine va zice: nebunule, vrednic va fi de gheena focului*“ (Matei 5, 22). Pentru Mântuitorul nu crima, ci simpla mânie împotriva semenului nostru știrbește raportul normal ce trebuie să

45. *Ibidem*, p. 204-205; Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 36.

46. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 217-218.

existe între om și Dumnezeu. Mânia se poate manifesta deschis sau nu. Ea poate ucide spiritual prin ruperea oricărei legături și excluderea totală a semenului din viața celui mânios. Mânia mai poate conduce la alt tip de crimă - asasinarea personalității cuiva.⁴⁸ De aceea, darul omului mânios nu e primit de Dumnezeu, contează mai mult pacea cu semenii.⁴⁹ Mânia care este vrednică de judecată este cea pornită din pricina banilor sau a slavei pentru a ne răzbuna. Mânia admisă este cea care are drept scop a ține drepti pe cei ce cad și întoarcerea păcătoșilor pe căile cele drepte,⁵⁰ arată Sfântul Ioan Gură de Aur. Dacă cineva se mânie în chip binecuvântat, pentru îndreptare și din râvnă duhovnicească, nu va fi osândit. Pentru că și Pavel Apostolul cu mânie a grăit către Elima vrăjitorul (Fapte 13, 8-10), și către arhiereu (Fapte 23, 3), dar nu în deșert, ci din râvnă.⁵¹ Când mânia neînăbușită se mărește dezvoltându-se în ură, exteriorizându-se prin cuvinte defăimătoare ca „*raca*”⁵², e vinovată de o pedeapsă mai gravă omenească, pedeapsa Sinedriului, supremul for iudaic de judecată⁵³. Dacă mânia transformată în ură izbucnește în afară prin cuvinte ca: *nebunule*, este lezată integritatea morală a omului și situat în rândul animalelor⁵⁴ sau, în sens biblic, „*nebun*” înseamnă cel care nu crede în existența lui Dumnezeu (Ps. 13, 1; 52, 1; Deut 32, 6 etc.). A-l insulta pe cineva în felul acesta, declarându-l netrebnic și lepădat de Dumnezeu, înseamnă a căuta să-l despartă de Dumnezeu și să-i dorești muncile veșnice ale iadului, înseamnă a fi

47. Sinedriul (συνεδριον, Sanhedrin) era forul suprem de judecată al evreilor, cu sediul la Ierusalim. Pe timpul Mântuitorului Hristos, era compus din 71 de membri. Din el făceau parte: bătrânii poporului, fariseii, cărturarii, saducheii, preoții și arhiereii. Era prezidat de arhiereul în funcție. Sinedriul judeca crimele și gravele abateri și putea condamna la moarte. Pe timpul procuratorilor romani, pedeapsa capitală nu se putea aplica fără aprobarea lor. „A fi vinovat Sinedriului” însemna, așadar, a se fi făcut vinovat de o crimă împotriva legii, pentru care sancțiunea era excluderea din comunitatea iudeilor, uciderea cu pietre, răstignirea etc.

48. Arhiepiscopul Dimitri, *op. cit.*, p. 47.

49. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 187.

50. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 209.

51. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 36.

52. „Raca” = cuvânt aramaic, înseamnă netrebnic, prost; sau „tu”, prin care se arăta disprețul față de cineva. Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 209-210; Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 36.

53. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 187.

54. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 187 cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 211; Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 36.

împotriva lui Dumnezeu „Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină“ (I Tim. 2, 4).⁵⁵ În acest caz, nu mai operează forurile omenești de judecătă, ci Însuși Dumnezeu pedepsește condamnând la chinurile iadului, redată aici prin gheena⁵⁶ focului. Insulta este un mare păcat, poate sfâșia sufletul. Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Să nu socotești că spui o vorbă întâmplătoare când numești «nebun» pe fratele tău!... îi răpești ceea ce-l deosebește de animale - *mintea* și judecata - îl lipsești de orice noblețe. Să nu ne uităm numai la cuvinte, ci și la faptele și patimile la care ele dau naștere. Să ne gândim ce rană mare face cuvântul și la ce rău duce. Cel care insultă pângărește virtutea dragostei, aduce aproapei mii de nenorociri, face ca dușmăniile să dăinuiască veșnic, desparte mădularele lui Hristos, alungă în fiecare zi pacea atât de dorită de Dumnezeu, dând cu insultele loc larg diavolului în lume și făcându-l mai puternic. De aceea și Hristos a dat această lege, ca să taie cu totul vinele puterii diavolului. Că pentru Hristos dragostea valorează totul. Ea este mama tuturor bunătăților, *semnul de recunoaștere al ucenicilor Lui* (Ioan 13, 35). *Desființează dragostea, și ai adus și înrădăcinat în lume păcatul*“.⁵⁷ Dacă raporturile dintre noi și semenii noștri sunt încordate, nu ne putem apropia de Dumnezeu cu rugăciunea și jertfa. Aceasta o spune Mântuitorul arătând cât de scumpă este dragostea.⁵⁸ „Deci, dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău“ (Matei 5, 23-24). „Ce bunătate! - exclamă Sf. Ioan Gură de Aur - *Ce iubire de oameni covârșitoare! pentru dragostea noastră de aproapele, Dumnezeu renunță la cinstea și slujirea ce trebuie să I-o aducem, subliniind că pedepsele cu care ne-a amenințat mai înainte*

55. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 219.

56. „Gheena“ = termen ebraic, înseamnă Valea lui Hinnom sau Valea fiilor lui Hinnom, situată la sud de Ierusalim, între Muntele Sionului și muntele numit „al sfatului celui rău“. În această vale, în timpul regilor idololatri din Iuda, se aduceau sacrificii de copii zeului Moloch (cf. II Regi 23, 10; Ierem. 7, 31; 19, 5; 32, 35); de atunci, valea aceasta era considerată de iudeii credincioși ca vale necurată, de aceea aduceau aici toate gunoaiile din Ierusalim și se ardeau și cum se aduceau zilnic, focul nu înceta să ardă devenind nestins. Focul gheenei este asociat cu focul iadului. Valea aceasta mai este numită de unii exegeți „Valea Plângerii“ (cf. dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 219-220).

57. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 211.

58. *Ibidem*, p. 212.

*nu sunt expresie a urii sau a dorinței de a pedepsi, ci a mării Sale iubiri față de oameni.*⁵⁹ Pentru ca rugăciunile și darurile noastre să fie primite de Dumnezeu, este absolut necesar să ne împăcăm cu semenii noștri cu care suntem în conflict, făcând noi primul pas, indiferent cine ar fi vinovatul. „*Dacă-ți aduci darul la altar*“ și nu ești în pace cu semenul tău, spune, *să-ți lași darul la altar și mergi mai întâi și te împacă*“, nu spune să-ți iei darul cu tine înapoi, arătând că primul pas către Dumnezeu este acceptat, intenția fiind bună, dar primirea darului de către Dumnezeu este condiționată de împăcarea cu aproapele. Lăsarea darului la altar obligă la împăcare și la întoarcere. Altarul dă autoritate și-l angajează la împlinirea cât mai repede a poruncii pe cel ce dorește să se apropie de Dumnezeu. Se arată necesitatea împăcării și că adevărata jertfă este dragostea.⁶⁰ Și Sf. Apostol Pavel ne silește să ne împăcăm, spunându-ne: „...*soarele să nu apună peste mânia voastră*“ (Ef. 4, 26). Împăcarea trebuie să aibă loc imediat, ziua fiind luată ca pricina împăcării. Ziua, omul întâlnind o mulțime de oameni, aceștia îi pot risipi mânia, noaptea însă, rămânând singur, stă și se socotește în el însuși și valurile mâniei cresc și furia ajunge mai mare. Pavel vrea să-l predea nopții împăcat. Pedepsele date de Hristos stârpesc deopotrivă și rădăcina, și fructul urii, adică mânia și insulta.⁶¹ Împăcarea este calea lui Hristos: așa cum El l-a împăcat pe om cu Dumnezeu în Sine, deși omul a fost cel care s-a înstrăinat, la fel ne-a poruncit să ne împăcăm unii cu alții.⁶² Mântuitorul insistă ca împăcarea să se facă în cât mai scurt timp: „*Împacă-te cu pârâșul tău degrabă, până ești cu el pe cale, ca nu cumva pârâșul să te dea judecătorului, și judecătorul slujitorului și să fii aruncat în temniță. Adevărat grăiesc ție: Nu vei ieși de acolo, până ce nu vei fi dat cel de pe urmă ban*“ (Matei 5, 25-26). Divergențele dintre oameni se rezolvă acum, în această viață, până să ajungi în fața Judecătorului ceresc, când va fi prea târziu pentru împăcare. Unii spun că *pârâșul* este conștiința, ca ceea ce stă întotdeauna împotriva voii rele și pârăște pe cel ce greșește. Omul trebuie să se împace cu ea cât este pe cale, adică în viața aceasta, ascultând când îl îndeamnă la bine și când îl oprește de la rău. Alții înțeleg prin *pârâș* pe diavol,

59. *Ibidem*, p. 212; Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 37.

60. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 37.

61. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 214.

62. Arhiepiscopul Dimitri, *op. cit.*, p. 48.

iar prin *cale*, viața aceasta. Iar Domnul sfătuiește așa: *cât ești în viața aceasta, desparte-te de diavol, ca să nu te poată muștra pe urmă pentru păcat, ca și cum ai avea dintre ale lui, căci atunci te va da chinurilor și vei fi muncit și pentru cele mai mici păcate*. Creștinul trebuie să evite a se judeca pentru lucruri lumești care îl pot priva de cele dumnezeiești. Chiar de ar fi nedreptățit, să nu meargă la judecată, ci pe cale să se despartă pentru a nu pătimi cele rele din cauza puterii *pârâșului*.⁶³ Cel care se împacă cu pârâșul său își va folosi cu mult mai mult lui; că scapă de tribunale, de închisori și de chinuirea de acolo,⁶⁴ spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Cel care nu iartă și nu se împacă în viața aceasta cu aproapele, ajunge în temnița iadului, pentru că nici Dumnezeu nu-l iartă și de acolo nu va scăpa până ce nu-și va plăti toată datoria. Acolo, însă, îi va fi imposibil să facă ceva pentru salvarea sa, doar rugăciunile rudelor și prietenilor, prin intermediul Bisericii, îl mai pot salva,⁶⁵ desigur, dacă n-a săvârșit păcate împotriva Sfântului Duh (Matei 12, 31; Marcu 3, 28; Luca 12, 10 etc.).

Din cele de mai sus reiese că Mântuitorul, condamnând mânia și exteriorizarea ei în diferite forme până la crime, arată cât de greșită este concepția iudaică rabinică, punând voința divină exprimată în lege să asigure doar ordinea socială. Trebuie subliniat faptul că poruncile divine au un caracter moral,⁶⁶ iar respectarea lor conduce nu numai la buna desfășurare a vieții sociale, ci și a vieții, în general, pregătindu-l pe om pentru Împărăția lui Dumnezeu. Această împărăție se realizează în interiorul omului, în inima lui, conform afirmației Mântuitorului: „*Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru*“ (Luca 17, 21), adică în stă în libera alegere a omului⁶⁷ Respectând preceptele dumnezeiești, omul se face apt pentru integrarea în Împărăția cerurilor, dacă aplicabilitatea lor va fi susținută de dragostea față de Dumnezeu și față de semenii (Matei 22, 37; Marcu 12, 29-30; Luca 10, 27; Ioan 14, 15, 21, 23; 15, 12, 17 etc.).

Altă poruncă adusă ca exemplu este cea care interzice desfrâul: „*Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu săvârșești adulter»*. Eu însă vă spun vouă: *Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima*

63. *Ibidem*, p. 215; Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 37.

64. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 216.

65. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 222.

66. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 187.

67. Eftimie Zigaben, *Tâlcuire la Evanghelia după Luca*, București, 2006, p. 248.

lui“ (Matei 5, 27). Toți învățătorii de lege, pe vremea Domnului, socoteau că prin porunca aceasta se oprește numai desfrânarea ca faptă. Domnul învață că nu e vorba doar de o conformare externă față de lege, ci de o convertire, care elimină însăși dorința ce se află în spatele încălcării legii. El respinge opiniile conform cărora nu este important ce ai în inimă, atât timp cât nu ai tradus în faptă, înlăturând responsabilitatea pentru gândurile lor necurate.⁶⁸ Mântuitorul arată că porunca oprește și intenția de desfrânare. „*Trebuie dezrădăcinată pofta care se naște datorită privirilor. Că omul care caută să vadă chipuri frumoase, acela mai cu seamă aprinde cuptorul patimii, își robește sufletul și pornește iute spre faptă,*”⁶⁹ spune Sf. Ioan Gură de Aur, și așa săvârșește răul în inima sa. Iar în ce privește femeile care se împodobesc să placă unora, chiar dacă nu-și vor atinge scopul, se cheamă că au pregătit otravă, chiar dacă nimeni n-a băut din ea. Poruncile, deși par a se adresa bărbaților, privesc și femeile“;⁷⁰ susține Sfântul Teofilact al Bulgariei. Voind a respecta porunca a șaptea din Decalog, trebuie să ne înfrânăm pofta lăuntrică a desfrâului. Alimentarea acesteia în orice formă este o contribuție la înfăptuirea păcatului. Desfrânarea poftii ne-o ilustrează în două metafore: 1. ochiul care te smintește trebuie scos (Matei 5, 29); 2. mâna care te smintește trebuie tăiată. Mai bine să piară un mădular, oricât de necesar ar fi, decât să piară întreg trupul (Matei 5, 30)⁷¹.

Prin ochiul cel drept și mâna cea dreaptă care ar sminti se înțeleg persoanele care ar putea trezi în inima omului pofta de a desfrâna cu ele. De acestea trebuie să te depărtezi, chiar de ți-ar fi dragi, ca ochiul drept și ca mâna dreaptă. Scoaterea ochiului drept și tăierea mâinii drepte care te smintesc înseamnă ruperea oricărei legături cu persoana care te ispitește la păcat, pentru a nu pierde Împărăția lui Dumnezeu.⁷² Ispita trebuie înlăturată cu orice preț, atunci te poți salva și poți salva și pe alții scutindu-i de marele pericol al păcatului, oferindu-le totodată posibilitatea de a-și revizui faptele, moment ce ar putea fi hotărâtor pentru viața lor morală viitoare. Dovezi în acest sens întâlnim adesea în Viețile sfinților, unde oameni duhovnicești, fiind confrunțați cu ispita desfrâului, datorită fermității în respingerea pă-

68. Arhiepiscopul Dimitri, *op. cit.*, p. 51.

69. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 219.

70. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 37.

71. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 188

72. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 223.

catului, au condus la îndreptarea și convertirea multor desfrânate, care, la rândul lor, au atins sfințenia. [Ex.: Sf. Taisia († 340), Sfânta Zoe (sec. IV), Sf. Pelaghia (457) etc.]⁷³

Cu riscul oricărei suferințe, pofta desfrâului trebuie scoasă din suflet. În strânsă legătură cu porunca interzicerii desfrâului, Domnul vorbește și despre *Cartea de divorț*⁷⁴ practică de iudei (Matei 5, 31). *Cartea de divorț* dată în lege (Deut. 24, 1; Ier. 3, 8) pentru întărirea căsătoriei monogame în mâna rabinilor devine un mijloc ușor de a destrăma viața socială. Împotriva acestei practici imorale se ridică Mântuitorul, accentuând că divorțul poate fi admis numai pe puternicul motiv al desfrâului femeii. Oricare alt motiv pentru care soțul a dat carte de divorț e determinat de pofta desfrânării. Un asemenea bărbat recăsătorindu-se desfrânează. Actul noii căsătorii întemeiate nu justifică pofta păcătoasă. Asupra lui rămâne și răspunderea soției alungate prin încheierea unei noi căsătorii. Biserica Ortodoxă admite divorțul doar în caz de adulter, în schimb, Biserica Romano-Catolică nu admite sub nicio formă divorțul, atâta vreme cât ambii soți sunt în viață; se permite doar despărțirea lor de pat și de masă. Părerile teologilor romano-catolici nu se regăsesc în cuvintele Mântuitorului Care a spus clar că numai adulterul constituie motiv de divorț.⁷⁵

În continuare, Mântuitorul aduce în discuție porunca privitoare la jurământ: „*Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu juri strâmb, ci să îți înaintea Domnului jurămintele tale»*“. Textul biblic enunțat de Mântuitorul este un rezumat liber al următoarelor citate din Vechiul Testament: „*Să nu vă jurați strâmb pe numele Meu*“ (Lev. 19, 12; Ieș. 20, 7, 16); „*Omul care va face făgăduință Domnului sau se va jura cu jurământ, punând legătură asupra sufletului său, să nu-și calce cuvântul, ci să împlinească toate câte au ieșit din gura lui*“ (Num. 30, 3; Deut. 23, 21). Aici vorbește atât despre jurământ, cât și despre făgăduință sau vot. Jurământul și votul

73. *Proloagele*, vol. I, Craiova, 1991, p. 150-151; 510-511.

74. *Cartea de divorț* (cf. Deut. 24,1) - actul de divorț pe care un bărbat îl dădea soției sale atunci când nu-i mai plăcea de ea, o ura din cauză că i-ar fi găsit vreun defect. Între iudei existau opinii diferite cu privire la eliberarea cărții de despărțire; adepții Școlii rabinice a lui Rabi Hillel susțineau că bărbatul poate să-și lase femeia și să-i dea actul de divorț din orice motiv; adepții Școlii lui Rabi Șamai interpretau legea mai riguros și afirmau că se poate divorța numai din cauza adulterului.

75. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 188.

sunt asigurări solemne date în prezența lui Dumnezeu, Care vede și știe toate și-n cazul nerespectării lor poate pedepsi. Deosebirea dintre jurământ și făgăduință (vot) este aceea că primul este o asigurare solemnă legată de un adevăr prezent existent, iar al doilea privește o obligație viitoare. Fiind legate de Dumnezeu, și jurământul, și votul trebuiau să exprime adevărul și să fie respectate. Din cauza corupției intrate în lume prin păcat, s-a abuzat de aceste asigurări solemne, făcându-se jurăminte false și făgăduințe a căror îndeplinire se considera a nu fi obligatorii. Legea mozaică are drept scop îndreptarea acestei nereguli. Totuși, cărturarii și fariseii au căutat diverse căi de eludare a acestor porunci. Având în vedere doar litera rigidă a legii, susțineau că numai acele jurăminte trebuie să fie adevărate și numai acele făgăduințe trebuie respectate, care sunt făcute cu invocarea expresă a numelui lui Dumnezeu, pe când celelate pot fi false și fără obligativitate. Astfel, ei împart jurământul și făgăduința în obligatorii și facultative.⁷⁶ Mântuitorul nu acceptă părerea sus-amintită, declarând cu autoritatea-I divină că, în general, n-ar fi necesar jurământul. Omul ar trebui să spună numai adevărul. S-a recurs la jurământ, ca urmare a intrării păcatului în lume, care aduce, printre alte rele, și minciuna. Când va dispărea minciuna dintre oameni, nu va mai fi nevoie de jurăminte. Creștinul nădăjduiește că va veni timpul când se va spune numai adevărul. Dacă se dorește ca jurămintele drepte să înceteze, cu atât mai mult sunt respinse jurămintele false. Acestea puteau fi încălcate. Jurămintele sau făgăduințele pentru a fi valabile și obligatorii, după opinia cărturarilor și fariseilor, se rosteau în strânsă legătură cu numele lui Dumnezeu (Iahve). Mântuitorul nu-i de acord cu această împărțire. El interzice orice jurământ: *„Eu însă vă spun vouă: Să nu vă jurați nicidecum nici pe cer, fiindcă este tronul lui Dumnezeu. Nici pe pământ, fiindcă este așternut picioarelor Lui, nici pe Ierusalim, fiindcă este cetate a marelui Împărat. Nici pe capul tău să nu te juri, fiindcă nu poți să faci un fir de păr alb sau negru“* (Matei 34, 36). Pentru a-i feri de idolatrie, Domnul precizează, aducând cuvintele din Vechiul Testament, *că cerul este tronul lui Dumnezeu, pământul este așternut picioarelor Lui, Ierusalimul este cetatea marelui Împărat* (Isaia 66; Ps. 10, 4; Ps. 47, 2; 86, 3). Mai departe, este oprit jurământul omului *pe capul său*. Numai Dumnezeu se jură pe Sine, drept Cel ce nu este supus nimănui. Iar noi neavând stăpâni-

76. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 231.

re asupra noastră, cum să ne jurăm pe capul nostru care este al altuia? (al lui Dumnezeu). Iar dacă este al tău, schimbă un fir de păr de poți.⁷⁷ Sf. Ioan Gură de Aur spune: „*Arătându-ți că nu ești stăpân pe tine însuși, înseamnă că nu ești stăpân nici pe jurămintele făcute pe capul tău. Că dacă un tată nu-și dă altuia copilul lui, cu atât mai mult Dumnezeu nu va da pe mâna ta opera Lui. Chiar dacă capul este al tău, dar e bun al lui Dumnezeu; și ești atât de puțin stăpân pe el, că nu poți face nici ceea ce este mai neînsemnat pe el. Nu poți schimba nici culoarea uni fir de păr*“.⁷⁸ Dacă totuși cineva s-a jurat astfel, este obligat a-și respecta jurământul fiindcă, deși nu s-a invocat expres numele lui Dumnezeu, totuși toate sunt dependente de Dumnezeu și nimic nu poate exista fără El, toate aparțin Lui: și creația, și omul, întrucât El le-a adus pe toate din neființă la ființă și El drept Creator a toate le poartă de grijă în vederea atingerii scopului lor prin: conservare, cooperare și guvernare⁷⁹. Tot în legătură cu neîntemeiata împărțire a jurămintelor, aflăm la Sf. Evanghelist Matei, cap. 23,16-22, muștrarea adresată fariseilor și cărturarilor, numindu-i „*călăuze oarbe*“, deoarece socotesc jurămintele adevărate și obligatorii cele făcute *pe aurul templului, pe darul de pe altar*, motivând că sunt dedicate direct lui Dumnezeu, iar neobligatorii cele făcute *pe templu, pe altar, pe cer*. Această opinie este nefondată, este eronată pentru că atât templul, cât și altarul sunt sfințite prin rugăciune și, de asemenea, închinat lui Dumnezeu și aparțin Lui, fiind strâns legate de Dumnezeu și de aceea pot sfinți atât aurul, cât și darul. Templul și altarul sunt superioare aurului și darului prin funcția sfințitoare: „*Ce este mai mare, aurul sau templul care sfințește aurul? Ce este mai mare, darul sau altarul care sfințește darul?*“ (Matei 23, 17, 19). Mântuitorul afirmă că cel „*ce se jură pe altar se jură pe el și pe toate câte sunt pe el; și cel ce se jură pe cer se jură pe tronul lui Dumnezeu și pe Cel ce șade pe el*“ (Matei 23, 20-22), prin urmare, toate jurămintele sunt obligatorii și la fel de sfinte și trebuie împlinite.⁸⁰ Unde domnește adevărul, nu este nevoie de jurământ. Mântuitorul tocmai aceasta vrea să realizeze: restabilirea adevărului. De aceea „*cel ce a auzit fericirile și și-a format sufletul, așa cum a poruncit Hristos,*

77. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 39.

78. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 226.

79. Aspectele Providenței divine.

80. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 642-644.

nu va fi silit niciodată să se jure, fiind respectat și prețuit de toată lumea“,⁸¹ susțin Sfinții Părinți. Mântuitorul arată că noua evlavie exclude definitiv jurământul, în orice formă ar fi, zicând: „*Ci cuvântul vostru să fie: Ceea ce este da, da; și ceea ce este nu, nu; iar ce e mai mult decât acestea, de la cel rău este*“. Jurământul, în general, este mai mult decât *da* și decât *nu*, nu doar jurământul strâmb, care nu numai că este de prisos, ci este chiar potrivnic. Domnul socotește că ceea ce este mai mult decât *da* și decât *nu*, adică jurământul, este de la diavolul. Diavolul este tatăl nu numai al jurămintelor false, ci al tuturor jurămintelor. Adevărul nu are nevoie de nicio întărire solemnă, ci numai minciuna. Minciuna are ca tatăl pe diavolul (Ioan 8, 44), este armă a diavolului. Cine are nevoie a-și întări afirmațiile sale cu jurământ dovedește că de obicei nu spune adevărul. Deci, pentru a dispărea neîncrederea care pretinde jurământul, trebuie să dispară minciuna. Cu cât iudeii folosesc mai mult jurământul, cu atât ei dovedesc că sunt fiii diavolului (Ioan 8, 44). Așadar, jurământul este în legătură cu intrarea răului în lume, este o consecință a păcatului. În Vechiul Testament era prevăzut de Legea lui Moise, întrucât acea lege corespundea slăbiciunilor celor cărora le era destinată.⁸² Primitorii acestei legi nu erau desăvârșiți, se aflau pe calea către vremurile mesianice, de aceea, în starea lor, jurământul era îngăduit, ca de altfel și alte practici de cult și morală, ca, de exemplu: jertfele de animale, cartea de despărțire dată femeii, sabatul, tăierea-împrejur și altele, pe care Noul Testament, dacă ar fi respectate de creștini, le-ar socoti păcate, fiindcă s-ar desconsidera învățătura și jertfa Mântuitorului. Ele au fost valabile pentru perioada vechitestamentară, acum, în creștinism, ele nu-și mai au rostul. „*Ca să nu zici că Legea lui Moise, fiindcă porunca a se jura, era rea, spune Sf. Teofilact al Bulgariei, află că atunci nu era lucru rău, jurământul. Dar după venirea lui Hristos este lucru rău, ca și tăierea-împrejur și, pe scurt, ca oricare dintre cele ale iudeilor. După cum se cuvine pruncilor a suga lapte, dar pentru bărbați este lucru de rușine*“.⁸³ În Noul Testament este suficient să afirmi sau să negi în acord cu adevărul. Mântuitorul a venit să elibereze lumea de sub stăpânirea răului, să-i surpe împărăția și să inaugureze Împărăția lui Dumnezeu în lume, unde jurământul nu-și

81. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 226; Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 39.

82. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 227.

83. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 39; Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 227.

mai are locul și utilitatea, ci domnește adevărul. Am văzut că jurământul în sine nu este ceva rău, ci își are izvorul său numai de la cel viclean, și-i folosit pentru a-l încredința pe cineva de adevăr, în cazul în care ar fi posibilă minciuna. Jurământul luat în sine este ceva bun și are menirea ca să asigure adevărul și întrucât această asigurare ia ca martor pe Dumnezeu, el este chiar un act de cult extraordinar⁸⁴. Vechiul Testament recunoaște valoarea jurământului și-i recomandă iudeului să jure numai în numele Domnului (Deut. 6, 13). Datorită nedesăvârșirii omului, Dumnezeu este invocat ca garant al adevărului și al făgăduinței. Totuși, s-a făcut abuz de jurământ, după cum s-a arătat mai sus, fie prin luarea lui Dumnezeu ca martor pentru toate nimicurile, fie prin folosirea lui prea deasă, fie prin sperjur. Față de această situație, Înțelepciunea lui Sirah (73,9-12) avertizează: „*Gura ta să nu se deprindă a jura, căci prin aceasta poți cădea adeseori. Numele lui Dumnezeu să nu fie fără de încetare în gura ta și nu amesteca în cuvintele tale numele sfinților, pentru că nu vei fi scutit de păcat... Omul care jură adeseori va fi plin de nedreptate și rana nu va ieși din casa lui*“. Acest abuz al jurământului în viața particulară îl combate Mântuitorul (Matei 5, 34, 37; Iac. 5, 12). Pe baza acestui cuvânt al Mântuitorului, repetat de Sf. Apostol Iacob (5, 12), creștinii s-au ferit de orice jurământ și mulți Sf. Părinți s-au declarat împotriva jurământului (Iustin, Irineu, Clement Alexandrinul, Origen, Tertulian, Vasile cel Mare, Ieronim, Ioan Gură de Aur). Fer. Augustin admite jurământul, dar sfătuiește a nu-l practica des, pentru pericolul sperjurului. Sf. Părinți socotesc că un creștin trebuie să aibă o așa valoare morală, încât viața lui să fie o garanție suficientă pentru adevărul afirmațiilor sau promisiunilor lui. Între creștinii adevărați, jurământul nu e necesar. Deci, într-o societate creștină ideală, în care garanția adevărului este însăși viața fiecărui creștin, jurământul nu va mai exista de la sine. Mântuitorul în cuvintele Lui dă acest imperativ ideal. Cum însă această societate creștină nu există încă, jurământul rămâne valabil ca un mijloc suprem de mărturisire a adevărului și de întărire a promisiunii⁸⁵. Câtă vreme diavolul este încă activ în lume, câtă vreme în toată lumea creștină în raporturile dintre oameni persistă încă minciuna, este folosit încă jurământul. De aceea, de la caz

84. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 232.

85. Mitrop. dr. Nicolae Mladin, prof. diac. dr. Orest Bucevschi, prof. dr. Constantin Pavel, prof. diac. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia morală ortodoxă*, vol. 2, București, 1980, p. 68-69.

la caz, când justiția, prin toate mijloacele, trebuie să stabilească adevărul, jurământul apare ca o necesitate. De altfel, Însuși Mântuitorul, trăind în mijlocul unei lumi stăpânite de minciună, răspunde întrebării arhiereului pusă sub prestare de jurământ: „*Tu zici*“ (Matei 26, 63; Ioan 18, 22)⁸⁶. De aici rezultă că Mântuitorul nu a fost împotriva jurământului public. Practica Bisericii mărturisește același lucru: admiterea jurământului public în îngrădirea până la aproape desființarea jurământului particular. Rezerva aceasta nu izvorăște din concepția că jurământul în sine ar fi rău, ci din conștiința că el este un act de cult, care trebuie practicat cu tot respectul ce se cuvine lui Dumnezeu și numai în cazuri absolut necesare și că necesitatea lui decurge mai mult din slăbiciunea firii omului credincios. Atitudinea Bisericii este, prin urmare, în deplină concordanță cu atitudinea Mântuitorului și a Sf. Apostoli; ea merge pe urmele lor. În viața particulară, creștinul trebuie să năzuiască a ajunge la o așa veridicitate, încât cuvântul lui să fie crezut fără jurământ; fiecare cuvânt al lui să fie ca un jurământ⁸⁷.

Legat de preceptele anterioare cu privire la divorț și jurământ, Mântuitorul arată superficialitatea și unilateralitatea înțelegerii cărturarilor a locurilor din Vechiul Testament privind legea talionului: „*Ați auzit că s-a zis: «Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte»*“ (Matei 5, 38). Această lege exista la toate popoarele vechi. Legea Vechiului Testament a îmblânzit-o, dar n-a dezrădăcinat-o. Principiul pe care se întemeiază este acela al răzbunării sângelui. Cu toate că Vechiul Testament, printr-o serie întreagă de porunci (Lev. 19, 18; Prov. 20, 22; 24, 29; Deut. 32, 35 etc.), încearcă să o desființeze, rabinii, în numele demnității omenești, întrețin principiul răzbunării, zădărniciind scopul urmărit de lege. Legea talionului era în vigoare și pe vremea Mântuitorului⁸⁸. Conform Vechiului Testament, cel vătămat nu este obligat să răspundă neapărat cu aceeași monedă celui care l-a lezat, ci în cazul în care insistă să se facă dreptate, să-i întoarcă răul în egală măsură și nimic mai mult. Este interzisă răzbunarea (Lev. 19, 18; Prov. 20, 22). Răzbunarea trebuie să rămână în seama lui Dumnezeu: „*A Domnului este răzbunarea*“ (Deut. 32,35). În mâna lui Dumnezeu, interesele noastre

86. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 189.

87. Dr. Nicolae Mladin, prof. diac. dr. Orest Bucevschi, prof. dr. Constantin Pavel, prof. diac. dr. Ioan Zăgrean, *op. cit.*, p. 69-70.

88. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 189.

sunt mai bine păzite decât în mâinile noastre proprii⁸⁹. În Legea veche e prevăzută această poruncă: „*Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte*“ nu ca să ne scoatem ochii unii altora, ci pentru ca să ne stăpânim mâinile. Că frica de a nu ni se scoate ochii ne oprește de a scoate și noi ochii altora și astfel legiuitorul strecoară pe nesimțite în suflet multă filozofie, spune Sf. Ioan Gură de Aur, prin aceea că poruncește celui ce suferă răul să răsplătească răul cu rău, deși ar merita mai mare pedeapsă cel care începe răul; că așa cere ideea de dreptate. Dar pentru că legiuitorul vrea să amestece iubirea de oameni cu dreptatea, osândește pe cel care a păcătuit mai mult cu o pedeapsă mai mică decât merită, învățând pe oameni să arate multă blândețe, chiar când suferă răul. După ce Domnul a rostit toate cuvintele Legii vechi, a arătat iarăși că nu fratele nostru este cel ce ne face rău, ci diavolul. De aceea a și adăugat: „*Dar Eu zic vouă, nu vă împotriviți celui rău*“. N-a spus: „Nu te împotrivi fratelui“, ci: „*Celui rău*“, arătând că răul se face din îndemnul diavolului. Iar pentru că vina a fost pusă în sarcina diavolului (Matei 6, 9), Domnul slăbește și taie mult din mânia ce o purtăm fratelui care ne-a făcut răul⁹⁰. Nu trebuie să ne răzbunăm pe semenul nostru care ne-a făcut rău că, deoarece și el este om ca și noi, cu slăbiciuni, este frate al nostru având același Tată ceresc (Matei 6, 9), purtător al chipului lui Dumnezeu, fiind deopotrivă iubiți de El și chemați la desăvârșire; avem același inamic, diavolul, care nu scutește pe nimeni de ispite, suntem în aceeași suferință și în aceeași luptă cu cel rău. Dacă ne-am răzbuna, nu am face rău diavolului, ci omului și, implicit, nouă înșine și am păcătui față de Dumnezeu. Ceea ce trebuie urât și respins este diavolul și păcatul omului ca rezultat al conlucrării cu răul. Diavolului nu ne împotrivism prin răzbunarea asupra fratelui care ne-a greșit, ci prin răbdarea suferinței provocate și prin bunătate. Că numai așa va fi biruit răul, pentru că focul nu se stinge cu foc, ci cu apă. Pentru aceasta, Mântuitorul pune față în față cu legea talionului principiul moral, valabil pentru toate timpurile: „*Nu răsplăți răul cu rău...; împotriva celui rău să nu stai*“ (Matei 5, 39). Noul principiu este ilustrat de Mântuitorul în patru exemple:

a) „*Celui ce te lovește peste obrazul drept întoarce-i-l și pe celălalt*“ (Matei 5, 39), adică fiți pregătiți în orice moment a suferi pentru Împărăția lui Dumnezeu, cu resemnare, îndoit de ceea ce suferiți.⁹¹ În aceste cuvinte:

89. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 233.

90. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 232-233.

„*Celui ce te lovește peste un obraz întoarce-i-l și pe celălalt*“, ni se arată calea răbdării celei mai covârșitoare⁹². De asemenea, ucenicii Mântuitorului, în misiunea propovăduirii Evangheliei, se vor confrunta cu adversitatea multor prigonitori și vrăjmași care le vor cauza mari neazuri. Ei nu trebuie să le răspundă cu rău, ci să predice Evanghelia și să rabde cu bărbăție toate prigonirile oricât de dure ar fi, după exemplul Mântuitorului Care fiind pe cruce a spus: „*Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac*“ (Luca 23, 34).⁹³ Hristos nu poruncește numai ca cel nedreptățit să stea liniștit, ci să-i dea celui alt prilejul să facă și mai mare rău, întinzându-i și celălalt obraz. El spune aceasta nu pentru a legiui că trebuie să întoarcem obrazul când suntem loviți peste obraz, ci pentru a ne învăța că trebuie să suferim răul în toate celelalte împrejurări din viață. Prin porunca aceasta, Hristos Se adresează și celui ce lovește, și celui lovit. Cel lovit nu se socotește lovit, dacă e pregătit să filozofeze - spune Sf. Ioan Gură de Aur - că nici nu va simți lovitură, pentru că se vede mai mult un luptător decât un om lovit, iar cel care lovește, rușinat de purtarea celui lovit, nu mai dă a doua lovitură, chiar dacă ar fi mai sălbatic ca o fiară, ci se va osândi și pentru lovitură de mai înainte. Acesta din urmă va avea muștrări de conștiință, se va căi de faptele sale și, impresionat de bunătatea celui care l-a lovit, îi va deveni prieten și din dușman se va face rob. Cel care suferă este cel care a lovit, el se simte în inferioritate și aceasta este cea mai cumplită răzbunare, când îi dai prilejul să-și sature pofta de a te lovi și nu dai nicio replică.⁹⁴ Lovitura peste obrazul drept se dă cu dosul palmei și cu deosebită răutate; este expresia răutății și nedreptății. Cel ce a primit o astfel de lovitură să nu opună rezistență, ci să fie gata a primi lovituri și peste obrazul stâng. Răbdarea celui lovit va fi dovada nevinovăției sale și în același timp mijlocul cel mai potrivit pentru a-l îmbuna pe dușman⁹⁵.

b) Al doilea exemplu: „*Celui ce vrea să se judece cu tine și să-ți ia cămașa lasă-i lui și haina*“ (Matei 5,40), adică ocoliți cearta și judecata omului lacom și mai bine răbdați nedreptatea.⁹⁶ Se poate întâmpla ca cineva

91. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 189-190.

92. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 80.

93. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 55.

94. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 233-234.

95. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 235.

să-ți ceară ca garanție pentru împrumutul pe care ți l-a dat, cămașa cu care ești îmbrăcat. Cămașa care acoperă goliciunea era considerată absolut necesară. Mântuitorul îi sfătuiește pe credincioșii Săi să nu se judece cu cei răi și lacomi, ci să renunțe nu numai la cămașa de pe corp, ci și la mantia din spate.

Mantia era haina cea mai de preț și protejată chiar și de Legea mozaică. Această lege prevedea că, în cazul în care i s-ar fi luat unui sărman mantia ca amanet, aceasta trebuia înapoiată pâna la apusul soarelui, fiindcă îi era singurul acoperământ care-l apăra de frigul nopților reci (Ieșire 22, 26; Deut. 24, 10-13). Creștinul este îndemnat să fie totdeauna gata a aduce, pe lângă sacrificiul ce i se cere, un sacrificiu și mai mare pentru a evita neînțelegerile cu adversarul. Numai așa, creștinul îi poate satisface lăcomia dușmanului său și-l va putea opri din atitudinea sa ostilă transformându-l în prieten.⁹⁷ Creștinul îi va demonstra că nu ține neapărat la lucrurile materiale, nu este sclavul lor, că le oferă de bunăvoie, nu se lasă jefuit și dă și mai mult cu toată dragostea, învățându-l pe cel lacom și rău, prin faptă, că nu bunurile materiale sunt de preț, ci dragostea și bunătatea; că trebuie să disprețuiască viciul și să îndrăgească virtutea. Dumnezeu vrea să nu ne fim de folos numai nouă, ci tuturor semenilor noștri. Dacă dai numai pentru a evita judecata, urmărești doar interesul tău; dar, dacă dai mai mult decât ți se pretinde, urmărești și interesul lui, că-l poți îndrepta, îl scoți din rătăcire, îl salvezi din starea de răutate, îi acorzi șansa de a se apropia de Dumnezeu, de a deveni bun.

Puterea aceasta o are sarea, iar Hristos vrea ca aceia care-L urmează să fie ca sarea, că sarea se păstrează și pe ea, dar păstrează și alimentele peste care se presară. Același putere o are și lumina: se luminează și pe ea și luminează și pe alții. Deci, pentru că Hristos te-a pus printre oameni „sare și lumină“, fii de folos și celui ce șade în întuneric, învață-l că nici mai înainte, când a luat de la tine, n-a luat cu forța, convinge-l că nu ți-a făcut niciun rău. Dacă îi arăți că i-ai dăruit și nu te-a jefuit, vei fi mai respectat și mai prețuit. Preferă dar, cu blândețea ta, păcatul lui în dărnicia ta, spune Sf. Ioan Gură de Aur. Dacă Evanghelistul Luca a redat la locul paralel (6,29) ideea aceasta în formă inversă, scriind: „*Pe cel ce-ți ia haina, nu-l împiedica să-ți ia și cămașa*“, să nu uităm că el scrie Evanghelia sa pentru păgâno-creștinul

96. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 190.

97. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 235.

Teofil, și după concepția acestora nu haina, ci cămașa era mai de trebuință pentru apărarea trupului de intemperiiile vremii. Așa fiind, ideea rămâne nealterată. La sacrificiul mai mic, creștinul să fie gata a adăuga întotdeauna un sacrificiu mai mare.⁹⁸

c) Prin al treilea exemplu, Mântuitorul arată că și față de autoritatea de stat, creștinul trebuie să aibă aceeași atitudine, de a dăruia mai mult decât i se cere: „*Iar de te va sili cineva să mergi o milă⁹⁹, mergi cu el două*“ (Matei 5, 41). Mai mult decât haina și cămașa, trebuie chiar să oferi, prin efort fizic îndoit, servicii celui care-ți cere cu nedreptate sau când e vorba de un bine comun. Încă de pe vremea regilor perși se păstrase obiceiul potrivit căruia curierii regelui puteau rechiziționa în stațiile de poștă, în interesul unui serviciu cât mai prompt, un număr de oameni și trăsuri oricât ar fi dorit. Această procedură apăsa greu pe locuitorii din cale și era percepută ca o măsură deosebit de nedreaptă și arbitrară. Acest obicei s-a păstrat în părțile Orientului până pe timpurile Mântuitorului și nu era necunoscut nici iudeilor. Domnul nu admite nicio rezistență, ci dimpotrivă, cere ca ai Săi să-și împlinească această însărcinare, care li se impune, cu mult mai mult decât se solicită.¹⁰⁰

Hristos poruncește să fi larg la suflet, după ce ai răbdat lovirile, după ce ai dat haina și cămașa, să accepți, dacă cineva te silește, adică pe nedrept te supune la munci și la osteneți, să-l învingi din nou pe dușman făcând mai mult decât poștește el. Tu, însă, fi pregătit să suferi mai mult decât vrea acela să-ți facă.¹⁰¹

De asemenea, o altă idee ce se desprinde din acest exemplu este aceea că trebuie evitat conflictul cu autoritatea de stat, dând chiar mai mult decât îți cere. E vorba de autoritatea de stat persană sau romană, care, așa cum s-a arătat mai sus, la circulația pe drumurile principale forțau pe locuitorii băștinași să depună munci ilegale (Herodot 8, 98, Xenophon 7, 2, 3 etc. conf. A. Stainmann, *Die Welt des Paulus*, p. 44)¹⁰².

d) În fine, exemplul al patrulea ne poruncește ca semenului nostru ajuns în sărăcie din propria vină să-i dăm ajutor dacă ne cere, fără a mai aștepta să

98. *Ibidem*, p.235.

99. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 190.

100. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 236.

101. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 236.

ne restituie cândva împrumutul. „*Celui care cere de la tine, dă-i; și celui ce vrea să se împrumute de la tine, nu-i întoarce spatele*“ (Matei 5, 42). „Cel care ne roagă să-l ajutăm, în orice chip, evident că are nevoie de sprijinul nostru, fie moral, fie material. Nu trebuie să cercetăm dacă cererea lui este întemeiată sau nu, el va răspunde în fața lui Dumnezeu pentru ceea ce face; noi să-i oferim ajutorul solicitat pentru a-l salva din starea precară în care zice că se află“¹⁰³

Prin împrumut, Hristos nu înțelege datul cu dobândă al banilor, ci datul simplu. În altă parte, întinde mai departe datul, spunând să dăm aceluia de la care nu așteptăm să mai primim înapoi (Luca 6, 30, 34).¹⁰⁴

Cu privire la termenul restituirii datoriei, Legea mozaică (Deut. 15, 1-11) stabilește anul sabatic, când debitorului i se iartă toată datoria și celui sărac nu i se mai pretinde nimic. În perioada din urmă a regilor lui Iuda, această prescripție nu se mai respectă cu strictețe (II Paralelip. 36, 21). După exilul babilonian, Neemia stăruie ca această prevedere umană a Legii mozaice să fie aplicată riguros (Neemia 10, 31; I Macab 6, 49, 53; Iosif Flavius 1, 2, 3 etc.).

În timpul lui Rabi Hillel s-a introdus un obicei nou numit Prosbol. Prosbolul era o declarație dată de debitor în fața judecătorilor, că va restitui datoria sa la orice vreme, când i s-ar cere, chiar și-n cursul anului sabatic (Cf. Schurer). Cu privire la aceste termene de plată, Domnul nu zice nimic.¹⁰⁵

Ceea ce se cere este acela care-I urmează Lui să fie milostiv, să arate dragoste față de semenii, indiferent că sunt prieteni sau adversari, și să ofere cu toată inima ajutorul său, nepretinzând nimic în schimb.

Ideea comună celor patru exemple este ca toți câți urmează Mântuitorului să facă mai mult decât le-ar cere dușmanii lor, câtă vreme pentru ei nu dreptul este norma de conduită în viață, ci iubirea pașnică și jertfitoare. Mântuitorul mai departe vorbește despre ceea ce avea să fie o caracteristică a creștinului: iubirea de vrăjmași.

Ultimul exemplu adus de Domnul nostru Iisus Hristos este „iubirea dușmanului“. Punctul de plecare în noua antiteză a bine cunoscutului prin-

102. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 190, 194.

103. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 236.

104. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 236; N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 190.

105. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 236.

cipiu rabinic: „*Iubește pe aproapele tău și să-l urăști pe vrăjmașul tău*“ (Matei 5, 43). Temeiul acestui principiu îl constituie porunca Legii: „*Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți*“ (Lev. 19, 18). E drept că Moise nu precizează extensiunea noțiunii de aproapele. În general, totuși rezultă din lege că „prin aproapele“ se înțelege cel puțin fiul legii (Ieșire 23, 4-5; Deut. 22, 1),¹⁰⁶ cel de un neam cu el și într-o oarecare măsură idumeul sau edomitul era acceptat ca frate (Deut. 23, 8). De asemenea, în mod excepțional, se interzice iudeului să-l urască pe egiptean pe motivul că a petrecut cândva ca străin în pământul aceluia (Deut. 23, 8). Față de celelalte popoare nutreau ură și desconsiderație pentru faptul că erau idololatre, aceasta potrivit poruncii care le interzicea orice relație intimă cu ele pentru a se evita pericolul atașării de zeitățile păgâne. Din acest motiv, legea porunca ura și distrugerea lor (Deut. 7, 1; 23, 6; 25, 17; Psalm 34, 3). Cu toate acestea, Sfânta Scriptură nu spune nicicând: „Să urăști pe dușmanul tău!“ Ura dușmanului se considera a fi o deducție logică pe care o făceau cărturarii, pe baza acelor locuri scripturistice care admiteau stărpirea popoarelor idololatre.¹⁰⁷ Rabinii, pe de o parte, omit cu bună știință a doua parte a poruncii: „Ca pe tine însuți“, înlocuind-o cu adaosul (pe care nu-l găsim, nicăieri, în lege) „să urăști pe dușmanul tău“, restrângând noțiunea de aproapele până la rudeniile de sânge și prietenii intimi, schimbând astfel înțelesul iubirii de aproapele.¹⁰⁸

Rabinii justifică această schimbare aducând textul din lege care spune că Dumnezeu urăște pe păcătoși. De aici reiese că fiul legii primește porunca să-l urască pe păcătos, fiindcă-i dușman al lui Dumnezeu. Noțiunea de păcătos este sinonimă cu cea de dușman. Dușmanul lui Dumnezeu, este păgânul, de aceea trebuie urât. Dar păcătos, deci dușman al lui Dumnezeu, poate fi și un iudeu; prin urmare și acesta merită aceeași atitudine din partea fiului legii.

Vizavi de această înțelegere eronată a legii, Mântuitorul poruncește ucenicilor Săi: „*Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc*“ (Matei 5, 44). Iubirea este extinsă dincolo de granițele neamului și prieteniei. În cazul că nu putem intra în legătură directă cu ei, ne putem arăta iubirea prin

106. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 190

107. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 237.

108. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 190.

rugăciuni pentru binele și luminarea lor, cu toate că ei ne creează probleme¹⁰⁹. Dacă se află aproape de noi, să-i binecuvântăm când ne blestemă, adică să le dorim binele, binele pe care ni-l dorim nouă; dacă sunt în situații dificile, trebuie să le oferim ajutorul neîntârziat și necondiționat. „Iubirea de vrăjmași este culmea faptelor bune¹¹⁰ și cea mai de preț cunună a virtuților“¹¹¹.

Aplicarea acestei porunci îl dezarmează și-l îndreaptă chiar și pe cel mai rău om. Această poruncă este una din cele mai puternice arme în mâna urmașilor lui Hristos,¹¹² care-i transformă pe dușmani în prieteni, salvându-i de la ură și ridicându-i la iubire. Cine binecuvântează pe cel ce-l blestemă dă dovadă de o mare putere de stăpânire, iar cel ce se roagă pentru dușmanii care-l vatămă și-l prigonesc oferă supremul exemplu de tărie, urmându-L pe Mântuitorul în cele mai înălțătoare clipe ale jertfei Sale pe cruce. Ruga pentru dușmani nu numai că-i dezarmează, ci îi convertește, îi subjugă¹¹³, deși unii ar motiva că nu se poate împlini această poruncă, pentru că omul nu se compară cu Hristos, Care era Dumnezeu, și nu poate depăși mâhnierea. Totuși, creștinul trebuie să știe că Hristos nu l-a lăsat gol și lipsit de dragostea și apărarea Sa. Spune Sf. Chiril al Alexandriei: „Tu Îl ai pe El în tine, înlăuntrul tău, prin Duhul Sfânt. Fiindcă noi suntem locuință a Duhului Sfânt și El Se sălășluiește în sufletele celor ce Îl iubesc pe El. El te întărește pe tine spre a putea suferi cu bărbăție contra năvălirilor ispitelor. Să nu fii biruit de rău, ci biruiește răul cu binele“¹¹⁴.

Prin aplicarea acestei porunci, sunt salvate sufletele bolnave de ură, se vindecă omul de răutate și se instaurează pacea atât de necesară oamenilor. Sf. Maxim Mărturisitorul spune: „Aceasta a poruncit Domnul, ca să te slobozească pe tine de ură, de întristare, de mânie, de ținere de minte a răului și să te învrednicească de cea mai mare avuție care este dragostea desăvârșită. Această dragoste o au doar aceia care-i iubesc pe toți oamenii la fel, așa cum Dumnezeu îi iubește pe toți oamenii fără deosebire și vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină“¹¹⁵ (I Timotei 2, 4).

109. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 238.

110. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 40.

111. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 236.

112. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 191.

113. *Ibidem*, p. 191.

114. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 79.

Cel ce iubește din simțire lăuntrică pe cei care-l vorbesc de rău sau îl nedreptățesc, sau îl urăsc și-l păgubesc, și se roagă pentru ei (Matei 5, 44), ajunge în scurtă vreme la o mare sporire.¹¹⁶

Porunca sus-amintită are drept scop îndreptarea celui rău și înaintarea pe calea desăvârșirii a celui ce o împlinește. Așadar, era neapărat de trebuință îndemnul acesta către Sfinții Apostoli. Dar acest îndemn este foarte folositor și pentru noi înșine, pentru ca să trăim o viață dreaptă și vrednică de admirație.

Rezultatul împlinirii acestei porunci este asemănarea cu Dumnezeu, atât cât este cu putință omului, ca cea mai strălucită răsplată, care este de fapt și țelul, și chemarea omului încă de la creație.

„*Ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele Său peste cei răi și peste cei buni, și face să plouă peste cei drepti și peste cei nedrepti*“ (Matei 5, 45).

„Vezi cât bine îți face cel care te urăște și te necăjește, dacă voiești să-l salvezi?“, observă Sfântul Teofilact al Bulgariei, adăugând că prin „ploaie și soare să înțelegi cunoștința și învățătura, căci Dumnezeu pe toți îi luminează și îi învață“.¹¹⁷

„Dumnezeu nu numai că nu urăște, dar face și bine celor ce-L ocărăsc“, spune Sf. Ioan Gură de Aur și continuă: „Te face asemenea cu Dumnezeu, deși nu este vreo egalitate între tine și El. Tu ești disprețuit de un om ca și tine, Dumnezeu este disprețuit de un rob, căruia i-a făcut nenumărate binefaceri. Tu, când te rogi pentru dușmanul tău, nu dai decât cuvinte, Dumnezeu dă dușmanilor Lui lucruri foarte mari și minunate; le dă tuturor soare și ploaie la vreme, și totuși te face asemenea cu El, atât cât este cu putință unui om“. „Nu urî deci pe cel ce-ți face rău, când el e pricinuitorul unor bunătăți ca acestea și te urcă la o atât de mare cinste! Nu blestema pe cel ce te prigonește! Altfel, suferi și prigoană și ești lipsit și de rod; suferi și paguba și pierzi și răsplata!“¹¹⁸

„Această virtute a dragostei față de dușmani ne face pe noi la fel ca Dumnezeu, spune Sf. Chiril al Alexandriei, și lucrează oarecum în sufletele

115. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute capete despre dragoste*, în „Filocalia“, vol. 2, trad., introd. și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, 1993, p. 70.

116. Sf. Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, în „Filocalia“, vol. 6, trad., introd. și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, București, 1977, p. 25.

117. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 40.

noastre oarecare caractere (întipăriri) ale firii Celei Preaînalte¹¹⁹

După cum binefacerile lui Dumnezeu trimise tuturor oamenilor, și celor buni și celor răi, îi fac pe cei drepți să-I mulțumească mai mult și să-L laude, iar pe cei nedreți și răi copleșindu-i cu bunătatea îi îmbie să vină la pocăință (să se întoarcă la Dumnezeu), tot așa creștinii iubindu-și vrăjmașii devin fii ai lui Dumnezeu după har, întrucât și ei își revarsă bunătatea lor asupra semenilor ce-i urăsc, oferindu-le posibilitatea venirii la mântuire. Prin această poruncă, creștinii îi depășesc pe păgâni și pe vameși, adică pe ceilalți oameni care din fire sunt buni numai cu cei ce le fac bine și cu cei ce le sunt frați sau prieteni. Aceasta vrea să spună Mântuitorul prin cuvintele: „Că dacă îi iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată veți avea? Oare vameșii nu fac și ei la fel? Și dacă-i îmbrățișați doar pe frații voștri, ce faceți mai mult? Oare păgânii nu fac și ei tot așa?” (Matei 5, 46-47).

Creștinul pentru a fi desăvârșit trebuie să iubească pe toți oamenii¹²⁰. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Hristos caută să ne convingă să-i iubim și să ne rugăm pentru dușmanii noștri, nu numai dându-ne ca pildă pentru Dumnezeu, ci dându-ne ca pildă chiar pentru păcătoși, iar dacă iubești pe vrăjmași ești alături de Dumnezeu, dacă părăsești această poruncă, ești alături de vameși”.¹²¹

Creștinul iubindu-i pe vrăjmași face mai mult decât vameșii și păgânii care-și exprimă iubirea doar față de prieteni și rude potrivit unei porunci naturale a firii omenești. O astfel de iubire practică de păgâni nu solicită nici stăpânire de sine, nici lepădare de sine, nici jurăminte și nu poate aștepta o răsplată de la Dumnezeu.¹²²

În finalul capitolului 5 din Evanghelia după Matei, Mântuitorul corectând interpretarea rabinică a legii vede o lege nouă, superioară, desăvârșită. Drept aceea: „Fiți voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este!” (Matei 5, 48). Încă din vremea lui Moise, aflăm că Dumnezeu adresează poporului ales chemarea: „Fiți sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeul vostru, sunt sfânt” (Lev. 19, 2; 11, 44; Ieș. 19, 6; 20, 7, 26). Aceasta o spune, atenționându-l asupra păcatelor întâlnite la popoarele idololatre, păcate de

118. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 237-238.

119. Sf. Chiril al Alexandriei, *op. cit.*, p. 81.

120. Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 40.

121. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 239.

122. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 191.

care trebuie să se ferească. Calea pe care trebuie să meargă poporul este calea poruncilor divine, ceea ce-i garantează atât salvarea, cât și sfințenia, având ca model pe Dumnezeu Însuși. Pentru omul de totdeauna această lege depășește orice ideal, ea e accesibilă acelor care râvnesc spre o comuniune de viață cu Dumnezeu¹²³.

Creștinii sunt îndemnați ca unii ce sunt născuți din apă și din Duh (Ioan 3, 5), ca fii ai lui Dumnezeu și membri ai Împărăției lui Dumnezeu, să urmeze exemplul Tatălui ceresc. Aceasta constă în împlinirea poruncilor date de Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Poruncile exprimă voia Tatălui, voie pe care a împlinit-o Mântuitorul Hristos Însuși. El S-a dat pe Sine exemplu în privința respectării poruncilor, lucrând ca Fiu al Tatălui. Creștinii purtători ai numelui lui Hristos, prin împlinirea poruncilor, confirmă că sunt fii ai lui Dumnezeu după har. Mântuitorul ține să precizeze în repetate rânduri (Matei 5, 9, 16, 45, 48) că: „*Dumnezeu este Tatăl nostru, iar noi, fiii Lui, arătând că El este atât Creatorul, cât și Proniatorul nostru*“ (Matei 5, 45-48). Această calitate de fii pierdută prin păcat o reprimim prin Hristos, Care s-a înfrățit cu noi și drept urmare, ca frați ai lui Hristos și fii ai aceluiași Părinte ceresc, prin aplicarea, prin trăirea preceptelor evanghelice, în cooperare cu și în Hristos, ajungem la desăvârșire, la asemănarea cu Dumnezeu.

Concluzii

Din cele prezentate, deducem următoarele învățături:

1. Desăvârșirea moral-religioasă a omului, dobândită prin însușirea și practicarea virtuților indicate de cele nouă „fericiri“, asigură, drept răsplată veșnică, Împărăția lui Dumnezeu.

Pentru călăuzirea oamenilor pe calea celor nouă „fericiri“, un rol de seamă îl au Apostolii lui Hristos, care sunt comparați cu „sarea pământului“ și cu „lumina lumii“, cu „cetatea din vârful muntelui“. Ei sunt chemați să fie factori de stabilitate și îndrumare în viața religios-morală și repere de sfințenie, prin exemplul personal. Misiunea lor se exercită în întreita slujire transmisă lor de Iisus, anume: predicarea Evangheliei, botezarea sau sfințirea și conducerea pe calea mântuirii a tuturor popoarelor (Matei 28,19). Activitatea Apostolilor are drept obiectiv transformarea duhovnicească a omului, sfințirea lui, ajungerea la „*starea bărbatului desăvârșit*“

123. *Ibidem*, p. 191.

și măsura vârstei deplinătății lui Hristos“ (Efeseni 4, 13). Omul astfel realizat se află în Împărăția lui Dumnezeu, fiindcă își făurește de fapt în el această împărăție. Luând aminte la cuvintele Mântuitorului, că: „*Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru*“ (Luca 17, 21) și că „*Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el*“ (Ioan 6, 56), iar creștinul „*născut din apă și din Duh*“ (Ioan 3, 5) intră în Împărăția lui Dumnezeu, primind harul dumnezeiesc, devine „*templu al Duhului Sfânt*“ (I Corinteni 6, 19), adică o „Biserică vie“, înțelegem de aici modul cum se realizează această împărăție în inima omului. Dar pentru aceasta este absolut necesară implicarea jertfelnică a Apostolilor și a urmașilor lor în slujire, ierarhia sacramentală. Trebuie subliniat faptul că vocația de a fi „sare“ și „lumină“ și „cetate“ se adresează tuturor creștinilor, în general. Ei își pot exercita chemarea în temeiul preoției universale, după cum ne spune Sfântul Apostol Petru (I Petru 2, 5, 9), „*aducând jertfe duhovnicești, bine-plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos*“, și „*vestind în lume bunătățile Celui ce i-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată*“. Atât Apostolii și urmașii lor, cât și creștinii, prin exemplul vieții lor, îi vor aduce la mântuire pe mulți oameni, aceasta înseamnă „să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri“.

2. Mântuitorul, cu învățătura Sa, nu contravine învățăturii Vechiului Testament, ba, dimpotrivă, îi descoperă sensul profund și adevărata aplicare în viața cotidiană, o desăvârșește. „Legea și prorocii“ conduc către Hristos (Galateni 3, 24) și își găsesc împlinirea în El, fiindcă despre El au scris (Ioan 5, 39, 46). Legea Vechiului Testament este neschimbabilă în ce privește împlinirea ei întru totul, cine-i răstălmăcește sensul va pierde Împărăția lui Dumnezeu, în schimb, cel care o va respecta în adevăratul înțeles o va dobândi. Cei care-L primesc pe Hristos vor depăși cu mult evlavie fariseilor și a cărturarilor, datorită vieții superioare moral-religioase, ca urmare a trăirii în conformitate cu noua dreptate pretinsă de Mântuitorul.

3. Aducând în fața auditoriului porunca a șasea din Decalog, Mântuitorul condamnă nu doar păcatul uciderii, ci și mânia împotriva semenului, precum și disprețuirea și jignirea acestuia, care precedă uciderea fizică, dar și pe cea morală, ale căror sancțiuni sunt mult mai aspre, culminând cu pedeapsa veșnică, redată aici prin „gheena focului“. Se arată, în continuare, că pacea cu semenii este condiția esențială pentru apropierea și slujirea lui Dumnezeu. Închinarea și darurile aduse lui Dumnezeu sunt acceptate, doar

din partea celor ce sunt în pace cu semenii lor. De asemenea, se recomandă rezolvarea diferendelor dintre om și semenii săi și cu propria conștiință în timpul vieții pământești, pentru a se evita judecata și chinul veșnic.

4. Vorbind despre porunca a șaptea din Decalog, se interzice nu numai fapta desfrânării, ci și intenția săvârșirii acestui păcat, pofta de a desfrâna. Pentru evitarea acestui păcat, ca și a celorlalte păcate, în general, se recomandă respingerea ispitei venite din partea celor care vor să te corupă, indiferent care ar fi prețul, fie pierderea prieteniei sau a serviciilor lor, chiar de ți-ar fi dragi și necesari ca „ochiul drept și ca mâna dreaptă”. Așadar, este oprit orice compromis de ordin moral și religios, care ar avea drept consecință „gheena” - pedeapsa veșnică.

Amintind de „Cartea de despărțire”, utilizată de iudei în mod abuziv, pentru motive adesea neîntemeiate, Mântuitorul îngăduie divorțul numai în caz de adulter, altfel se expun adulterului atât femeia părăsită, cât și cel ce o va lua de soție.

5. Referitor la jurământ și la vot sau făgăduință, legea interzicea jurământul fals (sperjurul) și cerea respectarea făgăduinței. Domnul însă oprește orice fel de jurământ într-o societate ideală creștină, unde trebuie să troneze numai adevărul. Până la realizarea acelei societăți ideale, se condamnă abuzul de jurământ, jurământul particular. Rămâne, deocamdată, permis doar jurământul public: Biserică, armată, justiție, conducători de stat, parlament, ministere etc., atâta vreme cât diavolul este activ.¹²⁴

6. O altă prevedere a Vechiului Testament, la care face referire Mântuitorul, este „legea talionului”. Aceasta se cere depășită prin legea dragostei după exemplul Tatălui ceresc, Care revarsă binefacerile Sale peste toți oamenii¹²⁵, indiferent de starea lor morală, indiferent de atitudinea lor față de El. Față de semenul care ne-a greșit trebuie să manifestăm înțelegere frățească, să arătăm belșug de bunătate, să-i oferim cu generozitate mai mult decât ne pretinde. La nedreptatea pe care ne-ar fi făcut-o și la lăcomia lui trebuie răspuns cu multă înțelegere și dragoste care să-l copleșească și să-și dea seama de răutatea lui, moment favorabil întoarcerii de la păcatele lui. Răzbunarea nu face decât să dea satisfacție diavolului, care-l manipulează pe omul înrăit. În cazul în care ne-am răzbuna pe aproapele care ne-a lezat,

124. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 189.

125. Pr. prof. dr. Ioan Constantinescu, *Studiul Noului Testament*, București, p. 54.

n-am face rău diavolului, ci semenului nostru și nouă înșine. Remediul pentru salvarea aproapelui care ne-a necăjit este răbdarea și dragostea, ceea ce-l scoate de la cel rău, transformându-l în prieten. Astfel, obținem o dublă victorie împotriva răului: în primul rând, învingem ispita, și-n al doilea rând, salvăm un suflet. De asemenea, suntem sfătuiți să fim sensibili la cererile semenilor noștri.

7. Ultima referire se face la porunca iubirii aproapelui, limitată, după opinia iudeilor, la rude, prieteni și la cei de un neam cu ei, iar față de cei de alt neam și față de vrăjmași, trebuie arătată ură. Această atitudine discriminatorie este consecința unei false deducții făcute de învățătorii legii, din anumite texte, care vorbeau despre evitarea popoarelor idololatre și nimicirea lor, pentru ca poporul ales să fie ferit de rătăcirea religios-morală. Noua dreptate pretinsă de dumnezeiescul Învățător corectează greșita interpretare, extinzând iubirea și asupra vrăjmașilor, după exemplul Tatălui ceresc. Astfel, la ură trebuie răspuns cu iubire, la blestem, cu binecuvântare, la fapta rea, cu fapta bună, la vătămare și persecuție, cu rugăciunea către Dumnezeu pentru prigonitori. Observăm că Mântuitorul îi poartă pe ucenicii Săi și, prin ei, pe toți care vor să-I urmeze pe calea corectei interpretări a legii și a desăvârșirii ei, până la a le descoperi că noua viață la care sunt chemați are drept scop dobândirea calității de fii ai Tatălui ceresc. De aceea, după cum Tatăl ceresc nu exclude pe nimeni din atenția Sa, și de pronia divină beneficiază toți oamenii „și cei răi, și cei buni“ și „cei dreپți, și cei nedreپți“, tot așa trebuie să procedeze și cei care împlinesc „*Legea lui Hristos*“ (Galateni 6, 2). Oamenii, creați după chipul lui Dumnezeu, sunt îndemnați, urmând noua dreptate pretinsă de Mântuitorul, să se străduiască a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu, la desăvârșire. Acest apel a fost adresat de Dumnezeu, încă din Vechiul Testament, poporului ales, recomandându-i să se păstreze în cadrul legilor divine primite prin Moise și să evite contactul cu neamurile idololatre, care l-ar întina (Levitic 19, 2). La desăvârșirea după modelul Tatălui ceresc, evident, nu se poate ajunge decât în și prin Hristos, „Calea, Adevărul și Viața“, după propriile cuvinte: „*Nimeni nu vine la Tatăl Meu, decât prin Mine*“ (Ioan 14,6). Deci, Împărăția lui Dumnezeu se realizează în oameni răspunzând învățaturii lui Hristos, intim legată de persoana Sa, care cheamă, nu numai la observarea unor principii religios-morale, ci și la unirea și împărțășirea cu El și viețuirea cu El. Acest fapt îl confirmă Sfântul Apostol Pavel: „*M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai*

trăiesc, ci Hristos trăiește în mine“ (Galateni 2, 20). În același sens, sunt un argument forte toți Sfinții „*care s-au lepădat de ei înșiși, au luat crucea și au urmat lui Hristos*“ (Matei 16, 24; Marcu 8, 34 etc.), experimentând Împărăția lui Dumnezeu încă din viața pământească.